

Cemal Gürsel

Millî Kahraman

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 6 Cilt XVIII, Sayı : 302

Yazı İşleri

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
***Tel** : 18992 P. K. 582 - Ankara*

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel : 15221

İstanbul Bürosu

Cağaloğlu, Türkocağt C. Gürses Han
***Tel :**227 12 07*

*

Başyazar

Metin Toker

*AKÎS Neşriyat **Ltd.** Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazt işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür*

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :

TURHAN

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe :

Doğan Klişe

*

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone şartları :

aylık (12 nüsha) : 12.50 lira
aylık (25 nüsha) : 25.00 lira
senelik (52 nüsha) : 52.00 lira

İlan şartları :

Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2500 TL
(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez

*

İlân işleri :

Telefon : 15221
Dizgi ve kapak: Rüzgârlı Matbaa
Telefon : 15221

Basıldığı yer :

Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şirketi
Basıldığı Tarih : 4.6.1960

Fîyatı 125 Kuruş

Kapak resmimiz

Cemal Gürsel

Başkumandan

Kendi Aramızda

Tam bir haftadan beri, bu mecmuada kim çalışıyorsa hepsi geceleri iki, bilemediniz üç saat uykuyla iktifa ediyor. Başyazarından mürettip çırağına kadar. AKİS AKİS olalı böylesine hummalı bir faaliyete sahne olmamıştır. Teknik imkanlarımızı son haddine kadar zorlamış bulunmamız halkın teveccühüne ve alâkasına kısmen cevap verebilmemizi mümkün kılmış bulunuyor. Düşünmek lâzımdır ki otuz bin civarında bir baskı yapmaya alışmış matbaamız geçen sayıyı tam 145 bin adet olarak bastı. Bu yüzden kapağımızı renkli yapamadığımız gibi mecmuaya tel dikiş dahi vuramadık. Bir çok nüsha, bozuk olmasına rağmen, kontroldan kaçarak piyasaya çıktı. Bütün bunlardan dolayı sizlerden özür diliyoruz. Ama asıl, AKİSİ aradıkları halde bulamamış olan dostlarımıza karşı mahcubuz. İlk hesaplarımızı 100 bin üzerine yapmıştık. Fakat matbaa, ekmek çıkaran bir fırın gibi mütemadiyen çalışmak, baskı adedini arttırmak zorunda kaldı. Okuyucularımızın, teknik kusurlarına rağmen münderecatınm son derece dikkatle ve itinayla, uğraşılarak hazırlanması dolayısıyla AKİS'in geçen sayısına karşı gösterdikleri alâka her türlü tahminin üstünde oldu. Taleplerin sonu gelmek bilmedi ve o sayının baskısını ancak bu sayıyı basmaya başladığımız zaman durdurabildik. O da, bir çok talebe karşı kulaklarımızı tıkamaya mecbur kalarak..

Ama, yorgunluğumuzu hissetmiyoruz bile. Okuyucularımızın "hadiseleri bir defa daha en derli toplu, en bilinmeyen taraflarıyla ve en cazip tarzda gene AKİS'in verdiğini" bize telefonla, mektupla, telgrafla bildirmek lûtfunda bulunmaları hepimizi neşeye, şevke, sevince garketti. Zaten, bugünlerde başyazarından gene mürettip çırağına bütün AKİS mensuplarının nasıl saadet, iyimserlik ve memleket bakımından ümit içinde bulunduklarını söylemeye elbette ki lüzum yoktur. Elinizde tuttuğunuz mecmua, işte böyle bir ruh haleti içinde hazırlanmıştır. Bu hafta da YURTTA OLUP BİTENLER in dışmda sadece İKTİSADİ ve MALİ SAHADA kısmımıza mecmuada yer vermiş bulunuyoruz. Düşündük ki böyle bir sırada Türkiyede dış politika ile veya sinemayla, tiyatroyla veya kitaplarla alâkalı pek az kimse vardır ve herkes bilhassa Ankarada nelerin cereyan ettiğini öğrenmenin iştiyakı içindedir. AKİS, gene sadece havadis ile doludur.

Bu suretle okuyucularımız AKİS'in geçen sayısını okuduklarından bu yana cereyan etmiş ve çoğu başkaları tarafından bilinmeyen hâdiselerin tamamını öğrenmiş olacaklardır.

Bir noktayı, yeni devrin eşiğinde açıklayalım. "Menderes devri"nde fikirlerini olduğu gibi açıklamaktan çekinmeyen AKİS, iktidarın değiştiği ve iktidara AKlS'in dostlarının geldiği yeni devrede düşündüklerini hulûs ile, ama aynı cesaretle söylemeye elbette ki devam edecektir. Eğer eski İktidar kendisine fikir söyleyenleri gazabıyla kahretmeye çalışacak yerde o fikirlere kulak verseydi bugün o İktidarın mesulleri vatana hiyanetin ıstırabıyla başbaşa kalmazlardı. Zira elde edilen vesikalar gösteriyor ki hatâdan hatâya, Menderes ve arkadaşları vatana hiyanetin tâ içine, belki de farkında dahi olmaksızın düşmüşler, akılların almayacağı -ve niçin saklamamalı, bazılarının eski hüviyetlerinden beklenmeyecek- plânları fütursuzca hazırlamışlardır.

Şimdi, AKİS yeni iktidarın en hararetli, en güvenilir dostudur, yardımcısıdır. Türkiyede, pek az kimse, hürriyet mücadelesi yolunda bu mecmuanın mensupları kadar çile çekmiş, gazaba maruz kalmıştır. Ama AKİS'in dostluk anlayışı, yardımcılık anlayışı her hareketi tasvip etmek, menfaat sağlamak için şakşakçılık etmek değildir. Bizim görüşümüz şudur ki bir insana, bir iktidara yapılabilecek fenalıkların en büyüğü ses çıkarmamak, aşırı müsamaha göstermek, tenkidden sureti katiyyede kaçmaktır. Bugünkü İktidar, işin başında kendisini belki kendisinden farklı fikirlere sahip kimseleri dinlemeye, onlara kızmamaya alıştırırsa üzerine aldığı vazifeyi daha kolaylıkla yapar. Üç ay sonra gireceğimiz seçimlerden galip çıkacak olan parti için de vaziyet aynıdır. AKİS bugünkü geçici askerî idare altında da, yarın kurulacak sivil idare altında da düşüncelerini samimiyetle, açıklıkla, en iyi ifadeye devam edecektir.

Saygılarımızla

AKİS

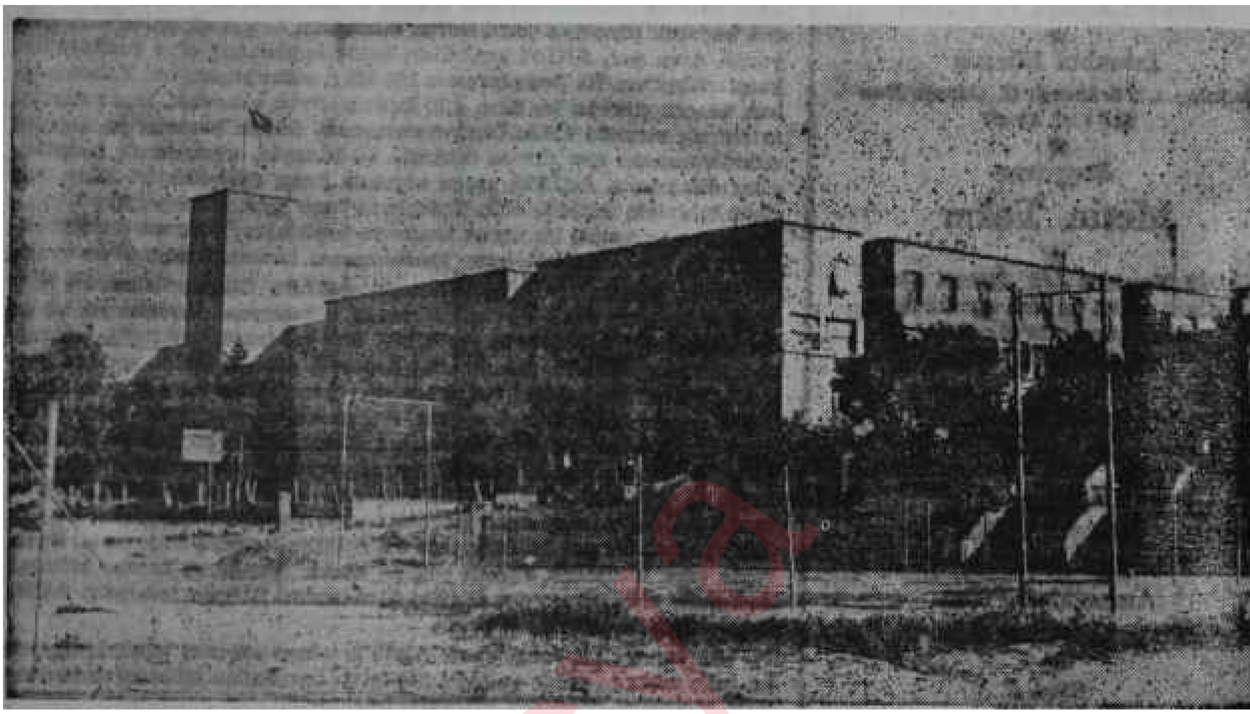
Cilt : XVIII, Sayı : 302

A K İ S

5 HAZİRAN 1960

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Harb Okulundan bîr görünüş

Millet size minenettardır

Millet

Hiyanetin hikâyesi

Bu haftanın ortalarında bir gün, güneşin gökyüzünde görünmesini hemen takiben Türkiyenin her tarafında geniş bir faaliyet kendisini hissettirdi. Bir takım askerî jipler süratle gidip geliyorlar, bazı sivilleri evlerinden alıp askerî karargahlara götürüyorlardı. Ankarada jipler bilhassa Bahçelievlerin arkasında bulunan bir mahallede göründü. Mahalle, Ankaralıların "İsrail evleri" diye bildikleri mahalleydi. Mahallenin yüksek ve birbirine bakan binaları 1954 den itibaren yükselmişti ve Menderesin "Görülmemiş Kalkınma" , sının bir parçasını teşkil ediyordu. 1950 de gelen milletvekilleri Çankaya sırtlarındaki "14 Mayıs mahallesi"ni kurmuşlardı. 1954 de gelen ve D.P. nin unutulmaz kanunlarını çıkaran milletvekilleri ise "İsrail evleri"ni inşa etmişlerdi. Gerçi bir Meclislik milletvekili de 1957 de gelmişti ama onlar henüz mahalle kuracak zaman bulamamışlardı. Zaten bunlardan D. P. li olanlar ev -hatta evler- sahibiydiler. Ee, C.H.P. milletvekillerine de mahalle kurulacak değildi ya.. Çarşamba günü, sabahın erken saatlerinden itibaren askeri jipler "İsrail evleri"nden D.P. li milletvekillerini topladı ve bunları götürüp Harbiyeye kapadı. Götürülen milletvekilleri arasında Şemi Ergin veya Kemal Özçoban gibi İhtilâlin ilk günü tevkif edilen, fakat sonradan "halk arasında yüzüne tükürülmeksizin gezebilecekleri" mülahazasıyla serbest bırakılmış olanlar ekseriyeti teşkil ediyordu. Gerçi bunlardan bir kısmı, tahminin aksine, sokağa çıktıklarında halktan iyi muamele görmemişler, hakarete uğramışlar, yuhalanmışlardı. Meselâ Sıtkı Yırcalı Atatürk Bulvarı üzerinde giriştiği talihsiz bir gezinti teşebbüsü esnasında "Şimdi kahraman mı oldun?" nidalarıyla karşılaşmış, etrafında birikenler yuh diye bağırmaya başlamışlardı. Fakat çarşamba günkü hareket daha geniş ölçüde oldu. Zaten bir gün evvelinden, şifreyle, Türkiyenin dört bir tarafına talimat verilmiş ve bütün D.P. milletvekillerinin toplanması emredilmişti. D.P. iktidarı kelimenin tam manasıyla fenersiz, yakalandığından ve marifetlerinin vesikalarını imha zamanını bulamadığından öyle deliller yakalanmıştı ki D.P. Meclis Grubunun bütün azalarını tevkif etmek ve el altında tutmak bir zaruret haline gelmişti. Askeri idare sadece dört milletvekilini bu kararının dışında bıraktı. Bunların üçü, 27 Mayıs hareketinden evvel D.P. den istifalarını vermiş olanlardı. Dördüncüsü ise eski Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamuttu.

Mamafih, Ankaradaki milletvekilleri Harbiyeye taşınmaktan fazla üzüntü duymadılar. Zira sadece beş gün içinde Harbiye en konforlu otelden daha fazla rağbet görmüş ve dışarda kendilerini emniyet içinde hissetmeyenler orada hiç olmazsa halkın haklı husumetinden uzaklaşabilmişlerdi. 27 Mayıstan itibaren bu, bir

Haftanın İçinden

D. P Kalmalıdır

Metin TOKER

Bundan, hemen hemen tam onbeş yıl evvel bir Mayıs günü. devrin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından söylenilen nutukla açılan, çok partili sistem, şu anda Türkiyede.en nazik anlarını yaşıyor. Bugün kü idarenin Demokrasi kaidelerine uygun bir rejim olduğunu söylemak elbette, ki imkansızdır. Zaten bunu iddia eden bir kimse de mevcut değildir. Meşru şekilde işbaşına. gelen fakat vatana hiyanete kadar. alçalan ve gayrımeşru hale düşen bir iktidara .karşı .millet namına Türk Ordusu ayaklanmış, meşru bir fiili idare kur muştur. Hareketin, , bütün diğer askeri ihtilâllerden farkı, .bizim inkılâbımızı gerçekleştirenlerin daha ilk anda geçici bir sistem kurduklarını,'seçimlere nezarete ten başka gaye .tanımadıklarını, bu seçimlerin netice sinde milletin itimadına sahip olacak partiye iktidar devredeceklerini "bildirmiş' olmalarıdır.Bu satırların yazıldığı anda 27 Mayısın üzerinden tam bir hafta geçmiş bulunuyordu. Bir hâfta içinde, işbaşında .bulunanların sözlerinden şüphe edilmesini gerektiren bir tutunan göze' çarpmadığını söylemek dürüstlüğün icabıdır-Her şey gösteriyor ki sayın Cemal Gürsel ve arkadaşlari seçimleri tam bîr tarafsızlık altında,eşit şart lar için de yaptırttıktan cenra kışlalara çekilecekler,' Atatürkün kurduğu ananeyi devam..ektirecekler, poli tikaya karışmayarak vatanperver bir sivil hükümetin sadık ve itaatkâr yardımları olarak .memlekete. hiz metlerin en büyüğünü yapacaklardır; Doğrusu isteni lirse Türkiyenin saadetinin buna.bağlı bulunduğunu görmemek 'imkânsızdır

Şimdi Ordunun şeref sözünü tutacağı muhakkak olduğuna.göre günün.meselesi seçimlesin cereyan tar. zıdır. İtiraf etmek lâzımdır ki bilhassa bâzı- C.H.P çevrelerinde beliren temayül seçim koşusuna D.P. nin alıntı maması ve bugünkü 'Muhalefetin yarının İktidarı ol masını tehlikeye' düşürebilecek bir alternaitifin.orta dan kaldırılmasıdır. Aslına bakılırsa ve normal hukuk hudutları -içimle kalınırsa D.P ye biri takım tahditler kenması âdeta zarurettir.' Cemiyetler kânunu hiçe sayan, senelerdir kongresini toplamayan, siyasi teşek kül olmaktan çıkıp bir' çete halini alan.D.P. nin mem lektin siyasî hayatından uzaklaştırılması mevcut mevzuat karşısında tabîidir Bu fikri kvvetlendirmek için mantık yolunun yolcuları elbette memlekatte bir başka -partinin -daha bulunduğunu, bu bakımdan D.P. tein ortadan kalkmasıyla Türkiyede. çok partili rejimin tahrip edilmiş -sayılmayacağını söyleyeceklerdir. Hattâ mevzuatın yeni yeni partilerin kurulmasına mani bulunmadığını ileri sürecek olanlar da çıkacaktır. Ancak, insaf ile düşünülürse bunun'"Nasıl olsa C.K.M.P. var, Onun içki C.H.P.' yi kapatmanın hiç. bir mahzuru yoktur" diye tek partili sistem hayranlarının, şakşakçılık. ğını yapan bazı muteber zevatın . mantık oyunundan zerrece farkı yoktur. Zira açık şekilde ortadadır ki memleketimizde yerleşmiş; ananesini yapmış sadece iki bayük parti vardır. bunların biri C.H.P.ve öteki D.P dir.her hangi birine dokunmak çok partili sistemi tahrip etmekten başka şey değildir. Hattâ partilerden birine musallat olmuş idarecilerin suç işledikleri sabit, bulunsa bile.. Zira demokratik .sistemlerde partiler ile idarecilerin birbirine karıştırmamak başlıca esaslardan biridir. Bu sistemlerde nasıl hükümette geçer idare kalırsa, idareciler geçer partiler kalır. D.P. nin vatana hiyaneti ancak mantığın, zorlanmasıyla sabit hale gelir. Demokratların, başlarında bulunanları, gaye leri aşikâr bulunduğu halde değiştirmemeleri elbette k cezalandırılması gereken bir gaflettir. Ama nihayet bir gaflettir ve bu gibi hareketlerin cezasını seçimler' de. millet verir.

Ancak D.P. nin,-seçimlere kabulü için bir ameliyat' geçirmesi şarttır. Bu ameliyat son derece vahin bir ameliyat olacaktır. D.P. İçinde vatana hıyanet suçuna,pek çok kimse bulaşmıştır. Bunların artık memleket hizmeti görmeleri 'elbette ki bahis mevzuu değildir. İnsan içme- çıkmaya yüzü -kalmamış bulunanların milletten rey talep etmelerinden daha komik bir şey bulunamaz. 27 Mayıs 1960 tarihinde D.P. Meclis Grubundaki yerini muhafaza eden-herkes -bu, topraklar üzerinde siyasî faaliyet göstermek hakkından kendisini ebediyen mahrum bırakmıştır.. Mazeret söylemek elbette ki kolaydır ve bu Grubun bir çok âzası "Ben Menderesi tasvip etmiyordum' diyecektir. Ancak B.M, Mumin son celselerinin hiç birinde, bir rejim darbesi teşkili eden kanunların geçişi sırasında • aleyhte rey kullanan Demokrata., rastgelinmemiştir. Demokratların en kabadayıları reye katılmamakla iktifa etmişlerdir.

Şimdi vaziyet şudur: D.P. nin bir milli parti olarak kalmasında, zaruret vardır. Bu partinin mesuliyet yüklenmemiş, tesirli rolü olmamış mensupları arasında nöbeti devralacaklar bulmak imkânsız değildir Elbette ki D.P. nin Meclis Grubu sıralarında oturanlar böyle.'bir haktan kendilerini" mahranı etmişlerdir've kendilerine Yaylacılar adını yakıştıranlar belki. müfritlerden bile günahkârdırlar. Ancak D.P. nin siyasî parti olarak yaşama hakkını kaybetmiş bulunduğunu söylemek haksızlıktır. Yeni idarenin taraf tutmayan murakabesi- altında secini günü' gelip çattığında 'D.P. yi yarışçılar altında görmemek tarafsız --herkesi üzecektir. Bu partinin o ilk seçimlerde bir varlık göstereceğini ve bir itimadı sağlayacağını sanmak elbette ki hayaldir. Ama, ne olursa olsun, - D.P. ye hayat hakkı tanımak çok partili sistemin samimi taraftarları için vazifedir. Bugün Demokratlara düşen iş,- partiyi eline almaya çalışan, fakat aslında gırtlaklarına kadar mesuliyete gömülmüş bir takım tatlı su kahramanlarına metelik vermemek, her şey hallolunduktan sonra ortaya çıkanlara aldırmamak, yeni ve tertemiz-şahsiyetlerin etrafında en vatanperverâne duygularla -birleşmekten ibarettir.

Çok ümit edilir ki yeni idare rakipsiz koşmak isteyen bir takım C.H.P. lilefin telkinlerine uymayacak, vazifelerini yapmamış olan imkân sahibi Demokratları tasfiye etmekle - beraber parti olarak D.P. ye ilişmeyecek ve bu milli siyasî teşekkülün cemiyet hayatında bir rol deruhte etmesine mâni olmayacaktır. Bir çocuk için bile aşikârdır ki önümüzdeki bu ilk seçimlerde böyle bir normal hayata kavuşsa da D.P. nin şansı fazla olmayacaktır. Ama yeni idare için mesele önümüzdeki ilk seçimlerde şu veya bu partinin kazanması değil, memlekette demokratik' hayatın en normal şekilde işlemesini sağlamaktan ibarettir.,

takım insanlar için dünyanın en büyük mazhariyeti haline gelmişti. Bu insanların başında Celâl Bayar ile Adnan Menderes geliyordu.

Yeni odalar

Hakikaten, D.P. milletvekillerinin toplandığı o çarşamba günü Harbiyenin ince uzun bir koridorunun dip tarafına gelen, iki odada hummalı bir faaliyet vardı. Odalar sol tarafa isabet ediyordu ve okulun bahçesine bakıyordu. Bunlardan birinin kapısında "I. Şube Müdürü", diğerininkinde "III. Şube Müdürü" yazılıydı. Hademeler odaları süpürüyor, tanzim ediyor, dolapları bir kenara iterek kitliyor, sandalyelerin sayısını azaltıyorlardı. Biraz sonra beyaz iki karyola getirilerek kuruldu ve üzerlerine tertemiz yataklar yapıldı. I. Şube Müdürünün odası daha genişti. Celal Bayara, III. Şube Müdürünün odası ise Adnan Menderese ikametgah vazifesi görecekti. Gerçi cümbüşler tertiplettiği Çankaya Köşkünün salonları yanında I. Şube Müdürünün mütevazi odası Celâl Bayara sıkıcı gelecekti. Adnan Menderes ise dünyalara sığamazken III. Şube Müdürünün basit odası ile iktifa edecekti. Fakat iki üstad, gazetecileri kollarından tutup tutup attırdıkları Ankara Hiltonun veya İstanbul Park Otelin tahtakurulu, tahta ranzalı koğuşları düşünülürse hakiki bir cennette yaşayacaklardı. Her halde, İhtilâl bakazanmasaydı hareketin tertipçileri ve hareketten tamamile habersiz Muhalefet ileri gelenleri Bayar ile Menderesten bugün kendilerinin gördükleri iyi muamelenin onda birini göremeyeceklerdi.

Haftanın ortasındaki gün, yeni odaları hazırlanırken sabık Cumhurbaşkanı ile sabık Başbakan aynı koridor üzerindeki muvakkat odalarında başlarına geleni düşünüyorlardı. Harbiyeye ağaçlıklı, son derece şirin bir yoldan geçilerek girilir. -Şimdi bu yolun başında bir kaç tank beklemektedir ve vazifeli olmayan hiç kimse yola yaklaştırılmamaktadır-. Binanın önüne çıktığınızda karşınıza Atatürkün asker elbisesiyle bir heykeli gelir. Heykelin üzerinde Büyük Harbiyelinin 1923 yılında söylediği bir söz yazılıdır: "Bir ordunun kudreti subay ve komuta heyetinin kıymetiyle ölçülür". İhtimal ki Harbiyenin yeni sakinleri için bu sözü hiç duymamış olmak büyük bir talihsizlik teşkil etmiştir. Aksi halde, elbette ki arsa vaadinde bulunarak subay satın almak gibi bir yola girmezlerdi. Heykelin tam arkasında Atatürkün Gençliğe hitabesi vardır. Harbiyenin yeni sakinleri o hitabede Cınıhuriyetin Türk Gençliğine emanet edildiğini zamanında hatırlamamak suretiyle de gafletlerin en büyüğüne düşmüşlerdir. Bu hakikati zamanında hatırlasalardı Menderes istifasını isteyen Üniversiteli ere en galiz şekilde küfretmez, Bayar Harbiyelilerin imhası için plân yapmazdı. Eee, insan kendi milletini tanımayınca...

Celâl Bayar
Bastonunu kırdılar

Adnan Menderes
Takke düştü

Heykel bir avlunun ortasına isabet etmektedir ve sol kolda bir kapı vardır. Bu kapı şimdi süngülü askerler tarafından korunmaktadır ve kapıyı aşmak yasaktır. Zira, kapı, meşhur koridorun kapısıdır. Koridor okulun komutanlık dairesidir. Komutanın odasının yanında emir subayının makamı, onun yanında da "Brifing Odası" denilen oda vardır. "Brifing Odası" I. Şube Müdürünün odasına geçinceye kadar Celâl Bayara ikametgâh vazifesi görmüştür. Odanın üç penceresi vardır ve pencerelerin tahta pancurları kapalı tutulmaktadır. Okulun bahçesine bakan bu odanın elektriği daima yanmakta, Bayar o ışık altında oturmaktadır. Pencerelerin altında genç bir Harbiyeli daimi surette nöbet tutmaktadır. Odanın koridora açılan kapısında buzlu cam vardır ve içerisi görünmemektedir. Bayar helaya koridordan geçerek gitmekte, yemeklerini odasında yemektedir. Eski Cumhurbaşkanı ilk günün şaşkınlığını geçirdikten sonra kendisini toplamış ve bir pasif mukavemet havasına bürünmüştür. Hâlâ son derece çalımlıdır ve kendisini Cumhurbaşkanı saymaktadır. Odasna girenlerle yüksekten konuşmakta, ömrü boyunca boşluğunu gizlemek için kullandığı o ağır tavırları muhafaza etmektedir. Değişiklik şuradadır: Bütün ipliği artık pazara çıkmış ve hakiki hüviyetini nihayet millet öğrenmiş bulunduğundan tutumu sadece tebessüm uyandırmaktadır. Fakat vaziyeti, Menderes dahil her şeyin bizzat onun eseri olduğunu en ufak tereddüde mahal bırakmayacak şekilde ortaya koymaktadır. Bütün Harbiye sakinleri içinde perişan manzara arzetmeyen tek insan odur ve kafasında intikam plânları hazırladığından hiç kimse zerrece şüphe etmemektedir. On yıl boyunca halk arasında Menderesi Bayarın idare ettiği yolunda dolaşan rivayetlerin doğru olduğuna iki ahbabın Harbiyedeki tutumları en parlak delildir. İki ahbaptan kafasını muhafaza eden Bayardır. "Kuvvetli Adam" rolüne çıkmış bulunan Menderes kelimenin bütün manasıyla perişan haldedir ve böyle bir insanın tam dört yüz milletvekiline nasıl hükmedebilmiş olduğu sabık Başbakanın aciz halini hayretle seyreden subaylar ve Harbiyeliler için hakiki bir muammadır. Adnan Menderesin altından kalkamayacağı bir rolü yüklenmiş aktörden farkı yoktur ve bu mecmuanın daima söylediği gibi bir ciddi diktatör değil, basit bir diktatör taslağı, bir gecekondu diktatör olduğu Harbiyede açıkça meydana çıkmıştır.

İşte, "Bay Yüzde On! „

Bayan Emel Zorlunun 27 Mayıs 1960 saat M da eski şöförünün evine kaçırarak sakladığı mücevherat kutusunun zaptıdır :

1 — Altın pırlantalı kuğu iğne
2 — Mısır kalyon iğne
3 — Altın pırlantalı kakmalı iğne
4 — Zümrüt pırlantalı kolye
5 — Bir çift altın pırlanta yakut küpe
6 — Altın kaplumbağa maskot
7 — Pırlantalı altın heres iğne
8 — Firuze bir çift yıldızlı iğne
9 — Yakut zümrüt karışığı safran taşlı altın bronz
10 — Mavi menevişli inci ve *gök taşh bilezik*
11 — Pırlanta platin broş
12 — Dört köşe pırlanta platin iğne
13 — Pırlanta firuze iğne
14 — Pırlanta firuze küpe
15 — Pırlanta gerdanlık
16 — Firuze mor taşlı bilezik
17 - Pırlanta platin bilezik
18 — Altın hasır örgülü bilezik
19 — Altın kordon örgülü kolye
20 — Altın zincir örgü
21 — Altı kalın örgü zincirli bilezik
22 — Platin dört köşe taşh pırlanta yüzük
23 — Yakut ve firuze taşlı küpe
24 — Altın *firuze safran taşlı küpe*
25 — Ufak çeyrek altm
26 — Asral marka mineli saat
27 — Pırlantalı dört köşe taşlı yüzük
28 — Üç sıralı inci gerdanlık
29 — İki sıralı inci gerdanlık
30 — İş Bankasına ait altın maskot
31 — Üç firuze taşlı üçgen elmaslı altm iğne
32 — İri firuze taşlı pırlanta elmaslı platin yüzük
33 — İki adet mavi taşlı yüzük ve küpe (iki çift)
34 — Şemsiye modeli pırlanta ve yakut elmas taşlı yüzük
35 - Bir çift tesbih böceği altın klips küpe
36 — Aynı küpenin taşlarından iğne
37 — İki inci klips küpe
38 — Bir çift tırtıllı küpe
39 — İki dizi siyah İnci ve *aynı taştan iki küpe ve incili yüzük*
40 — Pırlanta platin İğne
41 — Pırlanta alyans
42 — Pırlantalı platin iğne
43 — Longine erkek saati ve Herena marka kozmotik boya
44 — Platin elmas, pırlantalı çiçek küpe ve onbeş adet anahtar
45 — Emel Zorluya ait pasaport ve evlenme cüzdanı
46 — Paris *Osmanlı bank. ait 12.460 dolarlık mektup.*

Kur Yb.	Bnb.	Dz. Kd. Yzb.	Tb. Üst	Or. Gen.
Avni Tavgaç	Baha Özgüler	Akif Gürpınar	Turgut Hekimgil	Cevdet Sunay

Harbiyenin Şeref salonu komutanın odasının tam karşısına gelen odalar. Adnan Menderese, III. Şube Müdürünün odasına nakledilinceye kadar orası tahsis edilmiştir. Odanın duvarlarını Harbiyenin gelip geçmiş komutanlarının resimleri süslemektedir. Okulun yaş kütüğü de oradadır. Bîr köşeye Harbiyenin beyaz karyolalarından biri kurulmuştur. Sabık Başbakan Kütahya yolunda tevkif olunduğunda üzerinde bulunan gri elbiseyi günlerle muhafaza etmiştir. Bayarın dışarıya "Maden suyu", "Gravyer peyniri", "Çene suyu" gibi siparişler vermesine mukabil Adnan Menderes yemeğe pek iltifat etmemektedir. Sadece bol bol sigara içmektedir. Yeni odalarının hazırlandığı gün iki ahbap, okuldaki herkes gibi tas kebabı, makarna ve salatadan mürekkep yemeklerini yemişlerdir. Sabık Başbakan Harbiyeye getirilişinden bir kaç gün sonra traş olmak için jilet istemiş, fakat bu kendisine verilmemiştir. Eğer traş olmak istiyorsa bir berberin kendisini traş edeceği bildirilmiştir. Sabık Başbakan kızıp darılmış ve bir müddet sakallı gezmiştir. Fakat, kızıla boyanmış saçlarının aksine, sakallarının siyah ve beyaz renkte çıkması karşısında yumuşamış, berbere traş olmayı kabul etmiştir.

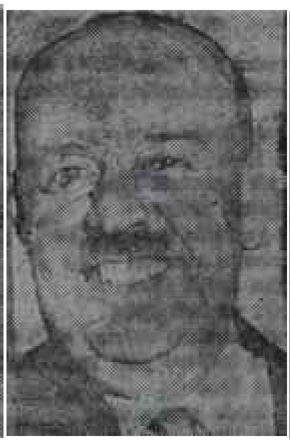
Zaten sabık Başbakan odasında bir ruh haletinden ötekine görülmemiş süratle geçmektedir. Bazen neşelenip kendi kendine gülmeye başlamakta, sonra derin bir hüzne kapılmaktadır. Arada sırada saçma sapan sözler söylediği olmaktadır. Her halde sinir sisteminin tamamen tahrip edilmiş halde bulunduğu muhakkaktır. Kendisiyle temas edenler böyle bir tipe tam on yıl müddetle memleket mukadderatının nasıl teslim olunduğunu düşündüklerinde dehşete düşmekten kendilerini alamamaktadırlar.

Menderes, Harbiyenin bütün sakinleri arasında maneviyatı en barut olanlardan biridir. O kadar ki bazı gazeteler kendisine verilmemektedir. Harbiyeliler sabık Başbakanın Kurulacak mahkemede sanık mevkiine hayırlısıyla oturabilmesi için bütün dikkati göstermektedirler. Yakında daimi surette nöbetçi bulunmaktadır ve nöbetçiler iki saatte bir değiştirilmektedir. Sabık Başbakan yanına nöbetçi olarak genç Harbiyelilerin verilmemesini rica etmiş, "Bakışları ok gibi yüreğimi deliyor" demiştir. Bir zamanlar parayla toplatdırdığı halkın gözünde sevgi, saadet, bağlılık okuduğunu tekelinde tuttuğu radyoda bizzat ilân eden Menderes böylece kendisi hakkında beslenilen hakiki hisleri öğrenmiş olmaktadır. Zaten nöbet vazifesiyle yanına giren genç Harbiyeliler Menderesle son derece acı şeklide konuşmuşlardır. Sabık Başbakan pek çok ithamı cevapsız bırakmayı tercih etmiş, imhaları için plân yaptığı bu genç insanların karşısında başını öne eğmekten başka çare bulamamıştır.

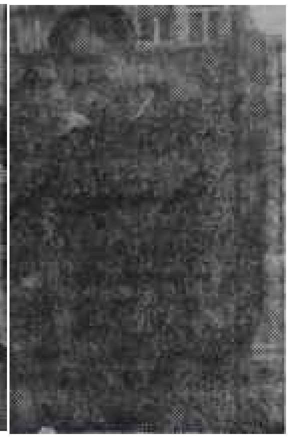
Bayarın kaldığı odanın aksine, Menderesin 27 Mayıstan bu haftanın ortasına kadar misafir edildiği Şeref salonu okulun arkasına bakmaktadır. Odanın koridora açılan çifte kapısı vardır ve bunlar devamlı surette kapalı tutulmaktadır. Eski Cumhurbaşkanı gibi eski Başbakan da helaya koridordan geçerek gitmekte, fakat o sırada da emniyet tertibatı ihmal edilmemektedir. Sakıt rejimin başlıca mesullerinden Dr. Namık Gedikin sanık sandalyesine oturmaktan intihar yoluyla kurtul-

S. Yırcalı

Ş. Ergin

K.Özçoban

Treni kaçıranlar

muş olması Bayarın ve Menderesin muhafızlarını daha fazla dikkate sevketmiştir. Sabık Cumhurbaşkanının böyle bir harekete tevessül etmesi ihtimali pek uzaktır Kravatıyla boğazını Bıkarak kendisini öldürmek istediği yolundaki haberlerin aslı yoktur. Buna mukabil, kendisini görenlerde hiç de normal bir insan tesiri bırakmayan Adnan Menderes daha fazla ihtiyata lüzum hissettirmektedir ve bu ihtiyat kendisinden esirgenmemektedir. Nitekim sabık Başbakan eşine yazdığı bir pusulada "Burada emniyet' içinde bulunduğunu anladım" demiştir. Zaten gerek Bayarın, gerekse Menderesin yanında bir buhran anında hayatlarına kıymalarını kabil hale getirecek hiç bir şey bırakılmamaktadır.

Sabık. Başbakan, yanına nöbetçi olarak subaylar girerse .onlara uzun uzun nutuklar çekmekte, kendi Grubunu daima kandırabilmiş olmanın verdiği ümitle onlar, üzerinde de şansını denemektedir. Fakat Menderesin o meşhur belagatanin ancak üstad üzerinde Başbakanlık hırkasını taşıdığı müddetçe tesirli olduğu görülmektedir. Zira muhafızları yanından daima, dudaklarında istihfafla çıkmaktadırlar. Menderes hâlâ Kalkınmadan,. barajlardan, yollardan., bahsetmektedir. Bahsetmediği, Fatin Rüştü .Zorlunun, evinde bulunan' mücevherlerin nereden geldiği. Samet Ağaoğlunun servetinin membaı kendi .sürdüğü şahane hayatın neyle sağlandığıdır. Menderes, Ahmet Salih Korurun cebinde taşıdığı üç. cüzdanın neyle doldurulduğu hususundada- -Menderese ait masrafları Korur görürdü- sükûtu muhafaza etmeyi daha uygun bulmaktadır.

Adnan Menderee Harbiyedekl ikameti esnasında zayıflamış, sararmış ve- solmuştur. Büyük ıstırabının artık buyuramama ıstırabı olduğa anlaşılmaktadır , Bilhassa ilk günler eski Başbakan odasına kim girse ayağa kalkmış; son derece hürmetkar tavır takınmıştır; Hâlbuki tevkifinden sadece bir gece evvel, Eskişehirde kafayı çektiğinde gençlerinde, profesorlerinin de -onlar' için "cübbeli kuklalar" 'diyordu- sonuna kadar takip edeceğini, hepsinin tozunu çıkaracağını elini masaya vura vura haykırdığını hatırlamak insana acı gelmektedir.-

"Fil Hamdi"

Harbiye de, sadece Baylar ile Menderes hususi bir dikkatle muhafaza edilmekte komutanlık dairesinde tutulmaktadır Koraltan, Kurucuların üçüncüsü olduğu halde üçüncü ' kattaki güruh arasındadır. Hiç kimse ona fazla bir alaka göstermemektedir Gerçi subaylar, eski Genel Kurmay Baskanına olduğu gibi ona da tek kişilik- oda vermişlerdir ama Koraltanı mühimseyen kimse yoktur. Bakanlar üç ila yedi kişilik odalarda yatmaktadırlar. Gedikin intiharı üzerine bu •odaların hepsinin pencerelerine demir parmaklık, takılmıştır. Milletvekilleriyle diğer azılı Demokratlar koğuşlarda yatmaktadırlar. Bunlar gene üçüncü kattaki öğretmenler Gazinosunda bir araya gelmekte, içki içmekte, iskambil oynamaktadırlar. Herkes talebeye çıkan ve hakikaten nefis olan yemeği yemektedir. Arzu eden .kantinden istediğini temin edebilmektedir. Dışardan yemek getirtilmesine müsaade verilmemektedir. Sadece ilâç mahiyetindeki maddeler alınmaktadır. Her halde rejimin bugünkü mesulleri son derece insani" muamele görmekete, hareketlerinin hesabını yerecekleri günü böyle madeni bir içinde beklemektedirler

Doğrusu istenilirse bu rahat biyenin genç talebelerini men etmemektedir. İhtilâl hareketini nefesinde devrin cakalı Genel may Başkanı Rüştü Erdelhun baylarla yaptığı konuşmasının tafsilâtı artık bilinmektedir. Bu toplantısı sırasında İstanbuldaki ton otelinin bahçesine helikop inerek bütün yabancıları kendini güldüren Erdelhun davet ettiği bayları azarlamış, onlara; hükmü sadakat göstermeye çağarmış. lerin üzerine ateş açılması için vermiş en sonda işi verilen em yerine getirmezseniz, hepiniz Amerikadan. subay getirtirimi meye kadar götürmüştür Şimdi zatın tek kişilik bir odada bütün tirahati temin edilmiş halde ve he yeti içinde oturması Harbiye teşli talebelerini çileden çıkarmış dır. Ama okulun olgun subay gençlere Türk.Ordusunun ana ni hatırlamakta onlara insafa mamayı telkin etmektedirler

Garip olan şudur: En Yüksek kilerden. bugünkü hallerine düş olan kimselere kârşı âmma vic da bir merhâmet hissinin uyanma dân ve bu his sayesinde bunların tahak oldukları cezayı az nisbet çekmelerinden korkulurdu. Hal böyle bir his hiç kimsede uya maz bilâkis onların çektikleri çektirdikleri yanında hiç mesele de kaldığı hususunda herkes ki etmiştir Nitekim''Namık 'Gedikli tiharı hadisesi karşısında umuyo rum-"Hesap vermeden 'gittî" dedi ret olmuştur; Bu, milleti tam yanların mukadder âkibetinden başka şey değildir.

Mehmedin ekmeği ümit

Harbiyenin sakinleri, öğretmen Gazinosunda biir araya gelmele rinde mütemadiyen istikballerin şünmektedirler. Gerçi bazı milletve killerinin ve Bakanların, ağız bıçak açmamaktadır. Ama geri lanlar üç ay sonra gidilecek seç tin kendileri ile ne derece alâkalı cağını münakaşa etmektedirler tanın. ortasında Gazinonun bir ma sası başında Başbakan Yardım ve Menderese en yakın.Bakan deni Berkin etrafındâ toplanmış olanlar da bu mevzuu, görüşüyor Harbiye sakinlerine adaylık tanınacak mıdır, tanınmayacak dır?:Bu seçimde D.P nin sana dir? Tıpkı hapishanelerde mahkûmların, gece gündüz aftan konuşmaları gibi Harbiyenin katında, da bir punduna getirip

tulmanın ve Siyasî hayata dönmenin yolları araştırılmaktadır.

Bu yüzdendir ki çarşamba günü ya yeni milletvekilleri Harbiyenin sakinlerine katıldıklarında etrafların da halkalar teşekkül etti ve içerdekiler dışardan haber sordular. Merak ettikleri şuydu: Halk ne vaziyette? Doğrusu istenilirse üstadlar "halkın vaziyeti" ni öğrendiklerinde hiç de memnun kalmadılar.

Yassında yolundu

Bu haftanın ortasında, yeni milletvekili kafileleri geldiğinde, Allahtan Harbiye sakinlerinden büyük bir ihtimal sayfiye niyetine İstanbula, Yassıadaya sevkedilmişlerdi. hakikaten haftanın başında bir gele, saatin bire yaklaştığı sırada hem Yeşilköy askeri hava alanında, hem de Yeşilyurt askeri iskelesinde sıkı İyiniyet tertibatının alındığı görüldü, Yol ile İskele arasına tanklar yerleştirilmiş yol boyu askeri kordon Atına alınmıştı. Saat tam ikide İki sokak alana indi. Kapılar açıldı ve içinden fazla ehemmiyetli sayılmayan mevkuflar çıktı. O esnada emnifet tertibatı büsbütün sıkılaştırılmıştı ve civara hiç kimse sokulmuyordu, askerî nakliye uçağı ile getirilmiş Ulunan mevkuflar yolculuklarından memnuna benzemiyorlardı. Aralarından bir kısmı uçağa merdiven dayan--asını dahi beklemeden aşağı atladılar. Muhafızlar uçaktan inenleri aldılar ve terminal binasının kapın önüne sıralanmış olan GMC'lere bindirdiler. Vazifeli subayların elinde otomatik tabanca vardı. GMC'ler kısa zamanda konvoy halinde Yeşilyurt İskelesine hareket ettiler

Gecenin bu saatinde bir zamanların çalımlı Demekratlarını asker nezaretinde Yeşilyurt yolunda görenler bunca ıstırabın hakiki mesulleri Bayarla Menderesi hatırlamaktan kendilerini alamadılar. O "Görülmemiş Şatafat" devrinde iki Kurucu ekserisi şark hükümdarı olan misafirlerini hava alanından Yeşilyurt İskelesine getirirler ve oraya yanaşan Umur motörüne bindirirlerdi. Fakat haftanın başındaki gece İskeleye yanaşık dura.. Umur değil, Şehir Hatlarının Vaniköy vapuruydu. İskele civarı da kordon altındaydı. Hiç kimsenin yaklaşmasına müsaade verilmiyordu. Bu yüzden orada toplananlar Atikaradan gelenleri teşhis edemediler. Vaniköy, yolcusuna aldıktan sonra saat tam üçte Yassıadaya hareket etti Adada mevkuflara assubay gazinosu tahsis edilmiş, orada yataklar hazırlanmıştı. Anlaşılıyordu ki Ankaralı bir çok kibar yazı Yassıadada gençlerin Elbetteki belli bir suçu olmayan ve daha, ziyade halkın husûmetinden korumak maksadıyla evlerinden alınıp götürülürken kısa zamanda evlerine döneceklerdi, ama kafilenin içinde Menderes rejiminin temelini teşkil eden şöhretli milletvekilleri da vardı ve onların şimdiden balık avlamasını öğrenmelerinde fayda bulunacaktı,

Tebdili mekandaki ferahlık

Vaniköy vapuru Ankaralı mevkufları Yassıadaya götürürken İstanbulun şöhret sahibi "Menderesçi" leri Topkapı surlarının beş, altı kilometre ötesindeki tarihi Davutpaşa kışlasında hürriyet uğrunda çarpışan genç. Üniversitelilerin bıraktıkları yerleri doldurmuşlardı. Menderesin kışlaya tıkadığı talebelerin hepsi serbest bırakılmışlar, onları tıkatanlar içeri girmişlerdi. Kışlanın en alâka uyandırıcı iki sakini iki meşhur polisti: Zeki Şahin ve Bumin Yamanoğlu! Bu dayak mütehassısları,ile geçirilmelerinden bu yana madalyanın tersini de her fırsatta seyretmek sorunda bırakılıyorlar, işin O tarafı üzerinde de ihtisas yapmaya mecbur kalıyorlardı.Yamanoğlu binaya girince sağ tarafta kalan kısmın üst katma, tek kişilik bir odaya kapatılmıştı. Zeki Şahin ile Birinci Şubenin amansız müdürü Yaşar Yiğit ise bir aradaydılar. Her üç polis en kısa zamanda ne derece suçsuz olduklarını terennüme başladılar.

Menderesin İstanbullu İdeal arkadaşları kışlanın nizamiye kapısının sağına düşen merdivenden çıkıntıca karşıya gelen bölümde ikamet ediyorlardı. Meclis müzakerelerini saatlerce bozan ve sadece başkanlık makamına çıkmasıyla Meclisin bütün itibarını iki paralık eden Agah Erozan önüne gelene nutuk çekiyordu. Evvelâ, vakit geçirip eğlenmek için kendisini dinleyenler ikamet müddeti uzayınca sıkıldılar ve Erozanın traşından yakalarını sıyırmanın yollarını aramaya koyuldular, İstanbulun şişman valisi ye patlıcanın değil efendinin şakşakçısı olduğunu gururla ilan eden Ethem Yetkiner halinden hiç memnun görünmüyordu. Kemal Aygür sık tık uyuyor ve belki hayatında ilk defa olarak dinleniyordu. Dr. Sarol da Davutpaşa kışlasının sakinleri arasındaydı. AKİS'in

D.P. Meclis Grubu
Kim kimin kurbanı ?

İstanbul muhabiri sevimli doktora geçmiş olsun diyen ve sabır dileyen bir pusula gönderdi. Sarol bu nazik alakaya teşekkür etti ve hem AKİS'in İstanbul muhabirine, hem de bütün AKİScilere her işlerinde başarılar diledi. -Bu mecmua Dr. Sarol ile çok mücadele etmiş, başyazarımız o yüz den sekiz ay hapis yatmış, bir çok sa yımızda Menderes rejiminin alameti farikalarından olan bu ideal arkadaşı hakkında eğlenceli yazılar çıkmış, fakat doktor ile münasebetlerimi» dostane havadan asla sıyrılmamıstır. Başyazarımız ile Sarol birbirlerini her gördükleri yerde selamlaşmışlar Sarol AKİS'in her mülakat talebini kabul etmiş ve doğrusu istenilirse doktor, kendisiyle en sıkı mücadele-

Bir Mülakat

Cihat İren Diyor ki...

Aralıksız ondört saat devam eden yorucu bir çalışmanın sonunda gene de dinç görünen, uzun boylu, daha ilk bakışta insana güven veren, mütevazı adam yeni Ticaret Bakanı Cihat İrendi. Kesif bir faaliyetin yorgunluğuna rağmen AKİS muhabirini büyük bir nezaketle makam odasında karşıladı. Ayağa kalktı, AKİS muhabirimin elini sıktı, yer gösterdi ve karşısına oturdu. "Buyrun" dedi.

AKİSin, yeni hükümet içinde Ticaret Bakanı Cihat İren üzerinde ehemmiyetle durması elbette sebepsiz değildi. Bu, memleket için büyük meselenin iktisadi sahada karşı karşıya bulunduğumuz durum olması kadar, bakanlık makamına getirilen insanın şahsiyetiyle de alakalıydı.

Cihat İren, memlekette sayısı pek çok olmayan son derece açık sözlü ve sahasında o nisbette otorite sahibi bir insandır. Makam hırsı yoktur. Prensiplerine bağlı, dürüst, çalışkan bir ilim adamıdır. Tüccar Derneği Umumi Kâtipliğinden Odalar Birliği Umumi Katipliğine getirilmiş, bir aralık Odalar Birliği Umumî Kâtipliği de uhdesinde bulunmak kaydiyle Ticaret Bakanlığı Müsteşarlığı yapmıştır. Fakat Müsteşarlıkta uzun müddet kalamamış, keyfi gidişe ayak uydurabilecek bir kimse olmadığı için istifa etmiştir. Odalar Birliği Umumi Kâtipliğinde, Birliği iktisadi hayatımızın önde gelen müesseselerinden biri haline sokmuş, ekonomi siyasetimizin bütün alanlarında bizzat çalışmış, ekonomik durumumuzu en ince teferruatına kadar incelemiş, ilimle tecrübeyi ve realiteyi terkip etmiştir. Düşüncelerini, mevkii ve rütbesi ne olursa olsun herkese karşı pervasızca söyliyebilmiş, inandıklarından dönmemesini bilmiş bir insan olarak Cihat İrenin hem ticari ve iktisadî hayatımızda büyük bir yeri vardır, hem de şahsen örnek bir münevver tipidir. Sabık iktidarın son günlerde bütün hususi, resmi ve yarı-resmi müesseselerde yaptığı baskı Cihat İrene de yapılmıştır. İktidarın başları Cihat İren gibi ticari hayatımızda büyük bir isim yapmış ve güven toplamış insanı kendi saflarına geçmiş göstermekten büyük fayda ummuşlardır. Bu sebeble D.P. ye geçmesi için ısrar edilmiş ve baskı yapılmıştır. Ama Cihat İren böyle baskılara boyun eğecek, kulak asacak çeşitten korkak, düşündüğünü söyliyemiyen, bükemediği eli öpen bir şarklı değildir. İnsan haysiyetini olduğu kadar fikir ve düşünce haysiyetini de sonuna kadar korumasını bilen biridir. Baskıya karşı direnmiştir. Sonunda, Odalar Birliği Umumi Kâtipliğinden, açıkça sebep bildiren bir dilekçeyle istifa etmiştir. O günkü şartlar içinde böyle bir hareket pek az kişinin göze alabildiği bir işti. Bir insanı kahraman yapabilirdi. Cihat İren kahraman olmak sevdasında da değildi. Vicdanı, bilgisi ve fikri vardı. Onlara aykırı hareket etmemişti. O kadar!

Ticari ve iktisadî hayatımızın bütün sıkıntılarını, dertlerini ve bunların sebeblerini yakından bilen, çâreleri üzerinde uzun uzun düşünmüş olan, gerekli karar ve tedbirlerin alınmasına çalışan Cihat İren için bir hükümette Ticaret Bakanlığı biçilmiş kaftandı. AKİSin Cihat İren üzerinde duruşunun manâsını böylece özetlemek mümkündür.

Aşağıda, yeni Ticaret Bakanı Cihat İrenin AKİS muhabirine hususî surette verdiği beyanatı okuyacaksınız. Cihat İrenin tabiriyle "muvakkat bir hükümet"in "intikal devresi"ne mahsus ticari ve iktisadî hayatımıza ait umumî kanaatlerini ve görüşlerini bu beyanattan öğrenmek mümkün olacaktır.

"Bir muvakkat hükümetiz, İntikal devresi idarî ve siyasî bakımdan olduğu kadar, iktisadî bakımdan da huzur içinde geçmelidir. Bu mülahaza ile zorlayıcı ve mevcut nizamı bozucu tedbirlere katiyen tevessül etmemek kararındayım. Beynelmilel teşekküllerle üzerinde mutabakata vardığımız ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı iken hazırlanmasına da bizzat çalıştığım bir stabilizasyon programı mevcut. Bu program dürüst şekilde ve zorlamalara meydan vermeden tam olarak tatbik edilecektir. Buna karar vermiş bulunuyoruz.

"Bu program, şimdiye kadar bütün yükü müstehlike ve hususî sektöre intikal ettirilmiş bir plândı. Bundan böyle gayretlerimizi devlet sektörüne teksif ederek müstehliki mümkün mertebe sıkmadan fiyat istikrarını ve muvazenesini sağlamağa çalışacağız.

"Başka bir ifadeyle Hükümet olarak, Bütçe dahil bütün âmme sektöründe azamî tasarruflarla ve rasyonel yatırımlarla en yaygın enflasyon kaynağını kurutacağız.

"Muvakkat bir Hükümetin uzun vadeli programlara girişmesi, takdir edersiniz ki, pek mümkün değildir. Bununla beraber, bütün meselelerimizi uzun vadeli bir görüşle halletmek istiyoruz. Piyasanın normal şartları içinde ve sanayiimizin tam istikrarla çalışması için tedbirler almağa kararlıyız.

"Böylece intikal devresi, iktisadî yönden de, siyasi yönden de inkılâp kadar suhuletle geçiştirilecektir.

"Personel mevzuunda da son buhranlı devrenin tahribatı önlenecektir. Siyasi partilere intisap etmiş bulunmak memurların vazifelerinde her hangi bir rol oynamayacaktır. Personelimizin huzur içinde çalışması temin edilecektir."

miz sırasında Devlet Bakanı bulunduğu halde kağıdımızı kesmek, ilanımızı radyoda okutmamak yoluna sapmamıştır. Bu bakımdan AKİS muhabirinin gönderdiği pusula düşmüş bir adama atılan tekme değil, mecmuanla hakiki ve samimi bir dileğinin ifadesidir.

Davutpaşa kışlasının sakinleri arasında tanınmış romancı Suzan Sözenin kocası ve İstanbul Emniyet Müdür Muavini Ferit Sözen de bulunuyordu. Ferit Sözenin eski bir C.H.P. li olan, fakat son Vatan Cephesi furyasında pek cafcaflı bir beyanat yaparak Menderesin şerefli kanadı altına giren kardeşi Meliha Avni Sözen derhal Şahap Gürler nezdinde teşebbüse geçti. Ah, kardeşi o kadar masumdu ki.. Hem, Menderesle alakasının neden ibaret bulunduğunu herkes bilmiyor muydu ?

Haftanın ortasında Davutpaşa sakinlerinin de adedi arttı. Eski müşterilerden Orhan Koraltan, eşi Güleren Koraltan sık sık ziyaret teşebbüsünde bulunduğu için memnundu. Ama, Ankarada olduğu gibi İstanbulda da mevkuflarla görüşmek imkânı yoktu. Sadece pusula ile haberleşilebiliyordu. Bir kısım mevkufları aileleri arıyor, bazılarını hiç kimse sormuyordu. Metanetini kaybetmemekle beraber göz yaşlarını tutamayan Sevinç Aygün kocası için yalnız iyi günlerin değil, kara günlerin de vefakar eşi olduğunu belli etti.

Davutpaşada hayat böyle devam ederken bu haftanın ortalarında İstanbulun meşhur Vilayet binası normal hayatına kavuşmuş, "Yazlık Başbakanlık" halinden kurtulmuştu. Başbakanın herkese kapalı tutulan meşhur odası umumun ziyaretine açılmıştı. Valilik makamını mükemmel bir insan olan General Refik Tulga işgal ediyordu. -Ethem Yetkiner masaya oturmaz, muhteşem salonun bir köşesine yerleştirdiği koltuğu tercih ederdi-. Ama işin asıl eğlenceli tarafı şuydu: 26 Mayıs akşamına kadar Yetkinere kul olan ve onun her türlü emrini tarifsiz meharetle yeri ne getiren marifetli bazı memurlar şimdi Yetkinerin 1 numaralı aleyhtarı haline gelmişlerdi.

Vilayetin, bir zamanlar lüks Bakan arabalarıyla dolu park yerini ise haftanın ortasında mütevazi jipler duruyordu.

Korkunç hazırlıklar

Bu haftanın ortasında, evvelce serbest bırakılmış bulunan D.P. Meclis Grubu azaları dahil, omuzlarında mesuliyet bulunan bütün Demokratların ve eski nizam mensuplarının yeniden yakalanarak emniyet altına alınmaları bir zaruretin, neticesi oldu, Yoksa ihtilali hazırlayan ve başaranlar anormal zamam mümkün nisbetinde kısa kesmek, can yakmamak niyetinde bulunuyorlardı. Fakat haftanın başlarında bir takım vesikalar ele geçince ve bilhassa Ankarada Tarım Bakanlığının bodrumlarında hainane niyetlerini delilleri yakalanınca başka türlü hareket etme lüzumu kendiliğinden ortaya çıktı. Tarım Bakanlığının bodrumlarında Ordu için gelmiş ve Orduya dağıtılmamış en son model otomatik tabancalar bulundu. Bunların yanında ve başka depolarda çok sayıda subay, er elbisesi vardı. Bu malzeme ele geçen mahrem evrakla birleşince bir takım korkunç hakikatler, kolaylıkla sezilir hale geldi. O zaman Adnan Menderesin son günlerde sık sık tekrarladığı bir tehdidin manası daha açık manzara aldı. Sabık Başbakan Muhalefetin bir "İhtilal Edebiyatı" yaptığından bahsediyor, sonra o kendisine has yayık edasıyla "İhtilal yapacaklarmış!. İhtilal sadece İktidarda bulunanlara karşı yapılmaz. Akıllarını başlarına devşirsinler" diyordu. Daha da kızdığında asıl Syngman Rhee'nin kendisi değil, İsmet İnönü olduğunu söylüyor, Mareşal Petain'in unutulmaması gerektiğini ihtar ediyordu. -O mutlu devrdemokraside Menderesin İnönüye Syngman Rhee dediğini yazmak serbest, fakat bırakınız Menderese Syngman Rhee demeyi, Syngman Rhee'nin uçan karikatürünü yapmak dahi yasaktı-. Adnan Menderes meydanlarda toplattırdığı halka bunları anlatırken Ankarada Jandarma Umum Kumandanı Çelebican, Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktan ve tabii bunların ikisinin de başı Dr. Namık Gedik -Allah taksiratını affetsinplanlar hazırlıyorlar, Menderesin "mukabil ihtilal" adını verdiği hareketin nasıl yapılabileceğini düşünüyorlardı.

Geçen haftanın sonlarında yani İhtilalin başarıya ulaşmasından hemen sonra ele geçen kati vesikalara göre Demokrat İktidar en kısa zamanda yedi Jandarma taburu hazırlayacaktı. Jandarma deyince kıtası bilinen erlerden, subayı bilinen subaylardan müteşekkil birlikler hatıra gelebilir. Halbuki işin esasında bu topluluklar Demokrat kalabalıklardan müteşekkil olacaklar ve başlarında subay üniforması giymiş ocak, bucak başkanları bulunacaktı. Hakikaten Ankarada Menderes tehditlerini savururken meselâ İstanbulda Menderesin şöhretli yaverleri Taşlıtarladan veya Altındağdan beşbin kişiyi İstiklâl caddesine veya Atatürk bulvarına indirmekten bahsediyor bütün bu işlerin hakiki tahrikçisi saydıkları kimseye hitaben "Ona söyle, bunların sonu yoktur.. Biz, bir kaç yüz delikanlının feryadına pabuç

Mükerrem Sarol
Hesap verme zamanı

Polis Bumin Yamanoğlu
Mesleğe leke sürdü

bırakacak insanlar değiliz. Bizim kıtalarımız indi mi kimin sağ kalacağı, kimin ise hayatta bulunacağı hiç belli olmaz" diye haberler yolluyorlardı. Tabii bu neviden haberler bamevzuu kimseler üzerinde zerrece tesir icra etmiyordu ama, Menderesin yaverleri vazifelerini yapmış olmanın hem huzurunu, hem de gururunu duyuyorlardı.

Suni ordu

Hazırlanan ve planları ele geçen tasavvura göre yedi jandarma taburu Demokrat bir çete halinde hazırlanıp bu çete mensuplarının eline Ordunun bile malik olmadığı silahlar verildikten sonra başkentteki normal askeri birlikler uzaklaştırılacaktı. Tabii bu arada, meşhur Harbiyenin de icabına bakılacaktı. Talebeler kampa gönderilecekti. Son sınıf talebelerine gelince onlar derhal kıtalarına sevkedilecekler, oralarda icaplarına bakılacaktı. Bu haftanın ortalarında Ankarada dolaşan şayialara göre Harbiye talebelerini kamplara götürecek tren yan yolda havaya uçurulacak, teğmenler gönderildikleri kıtalarda kurşuna dizilmek, suretiyle idam edilecek, böylece Üniversiteli gençler ve onların "cübbeli kuklalar"ı yani profesörleri temizlenecekti. Tarım bakanlığının altına depo edilmiş bulunan silâhlar Demokratlardan müteşekkil yeni jandarma taburlarına verilecekti. Jandarma kuvvetlerinin bağlılığına Celâl Bayar çok güveniyor ve onların şeytana uymayacağı zehabını muhafaza ediyordu. Halbuki işin aslında Türkiyedeki bütün Jandarma subayları içinde menfaat gördüğü için sütü bozulmuş pek az kimse vardı ve hükümetin böyle bir hareketine bizzat jandarma subayları mani olacaktı.

İşin doğrusuna bakılırsa Celâl Bayarın hesabı tamamile yanlış değildi. Cumhurbaşkanı para vermek suretiyle Jandarma Muhafaza Tabur Komutanı Münir Kiperi -halen mevkuftur- kendi tarafına çekmeye muvaffak olmuştu. Nitekim 27 Mayıs günü Cumhurbaşkanını teslim almaya giden General Burhaneddin Uluç Köşkün bahçesine girdiğinde Muhafız Alayının mevzi almış bulunduğunu görmüş ve dikkat kesilmişti. General Burhaneddin Uluç Muhafız Alayı komutanını çağırmış ve kendisine vaziyeti anlatmıştı. Alay komutanı anlatılanı süratle anlamış ve ona göre vaziyet almayı kabul etmişti. Fakat komutanı endişeye düşüren Jandarma taburunun vaziyetiydi. Kendisi Ordunun hareket tarzına katıldıktan sonra Jandarma Muhafaza Tabur komutanına da ateş açmaması için emir vermişti. Fakat Münir Kipere emniyeti yoktu. Münir Kiper pek âlâ hem Köşke gerekli haberi uçurabilir, hem de ateş edebilirdi. Tabur komutanı Kiper ateş ettirmedi -veya ettiremedi- ama elinden gelen fenalığı yapmaktan geri kalmadı.

Köşkte hazırlanan plâna göre Muhafız Alayı komutanına bir şey olduğu takdirde komuta başyavere geçecekti. İhtilâl gecesi başyaver Tayyardı. Münir Kiper hâdiseden haberdar olur olmaz başyaveri vaziyetten haberdar etmişti. Başyaver de hususi kalem müdürü vasıtasıyla Cumhurbaşkanını kaldırtmış ve birliklerin harekete geçtiğini kendisine, bildirmişti. Tahminlere göre Münir Kiper vaziyetten Jandarma Genel Komutanı Tahsin Çelebicanı da malûmattar kılmış ve Çelebican hususi telsizle Eskişehirde yarı sızmış vaziyette uyuyan Menderese haber salmıştı. Bu bakımdan o gece sabaha karşı Eskişehirden Kütahyaya doğru yola çıkan sabık Başbakan Münir Kiperin verdiği, daha doğrusu saldığı haber sayesinde firara teşebbüs etmişti. 27 Mayıs hareketi ispat etmisti ki Jandarma camiasında bir başka Münir Kiper mevcut değildir. Nitekim Kipere rağmen General Burhaneddin Uluç Çankaya Köşküne girmiş ve Bayarı teslim alıp -Bk. AKİS s. 301- vazifesini başarmıştır.

Samet Ağaoğlunun evinde yakalanan silahlar

Haramilerden biri

Fakat bu plan meydana çıkınca ve ona eklenen başka tasavvurlara mevcudiyeti haber alınınca yeni İktidar eski D.P. Meclis Grubunun azalarını tevkif mecburiyetini hissetti. Elden ele bir takım "imha projeleri" dolaşıyordu. İstanbulda tedavülde olan plâna göre 1 numara İsmet İnönüydü. 3 numarayı ise bu mecmuanın başyazarı işgal ediyordu. Söylenildiğine göre İnönünün katlinden, sonra üç günlük milli matem ilân edilecekti. Bu emirlere ait teypler ele geçmişti. Pek çok kimse böyle bir halin vukuunda okunacak nutukları niçin daha evvelden tele alınmış bulunduğunu anlayamadı. Ancak emir alanların bu emirlerin tesbitini istemiş olmaları tabii bulunuyordu. Nitekim 17 Mayıs sabahı harekete geçecek İhtilâl birliklerinin komutanları da hareketin başında bulunan Cemal Gürselden yazılı emir istemişler ve Gürsel bu emri vermekten zerrece çekinmemişti. Şu satırlar yazıldığı sırada Harbiyede hâlâ metanetini muhafaza eden tek şahıs Bayarın Harbiyenin imhası, İnönünün ve yardımcılarının öldürülmesi için gerekli emri vermiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Az laf, çok iş

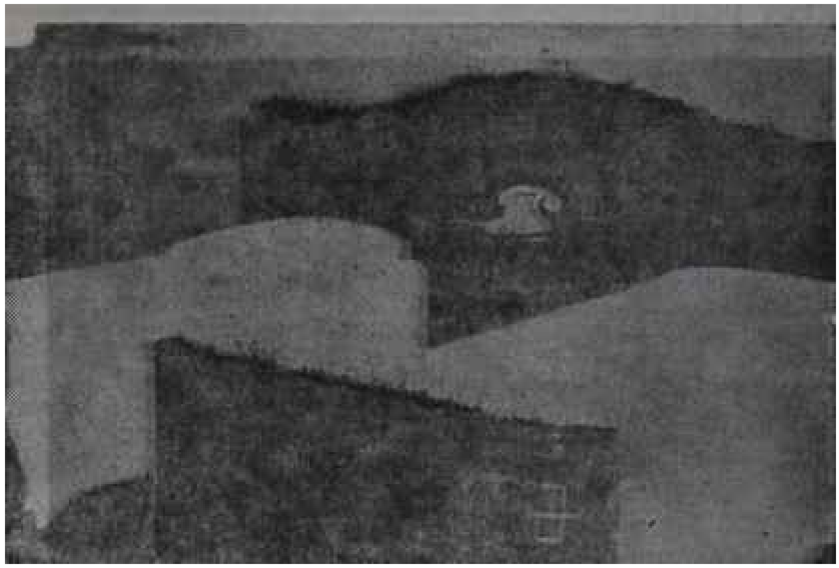
Eski iktidarın mesulleri, ileri gelenleri, onun sayesinde görülmemiş servet sahibi olmuş kimseler işte bu şekilde adaletin tecellisi gününü beklerlerken bu haftanın başında Ankarada yeni hükümet ilk toplantısını yaptı ve çalışmalar başladı. Doğrusu istenilirse Cemal Gürselin başkanlığındaki heyetin çalışma tarzı Menderesin tutumundan biraz farklı oldu. Menderes ve arkadaşlarının "Az iş çok laf" prensibi yerini "Az laf, çok iş" e bıraktı. Orgeneralin radyoda yaptığı bir kaç konuşma daha zi-

e sükûnet verici mahiyetteydi. Cemal Gürsel Ordunun hareketinin olmasını daha iyi anlattı bunun bir hareketi bulunmadığını söyle- hiç kümenin boş yere , endişeye düşmesine lüzuın olmadığı hususun- tekrar teminat .verdi.

Haftanın başındaki pazartesi gü- nü saatin dokuzu geçtiği sırada Baş- kanlığın önü, gözlerinde - sevgi leri parlayan gençlerle dolmuş- Biraz sonra Gürsel kabinesinin şahısları teker teker gelmeye baş- -ar ve her biri hararetle alkışlan- Bu halkın yeni hükümete olan adının delilini teşkil etti. Aslına . bakılırsa ihtilâl hazırlayanlar her şe- çok evvelden inceden inceye plân- mışlar ve uhdelerine bakanlık tev- decekleri. kimseleri bile gözlerine tirmişlerdi. Bu seçimi yaparken hareket noktaları, partilerin dışında gayreti olmuştu. Nitekim ka- ilân, edildiğinde bunun teknis- yerden mürekkep olduğu derhal ortaya çıktı. General Gürsel sazsani ay içinde seçimleri yaptırtmak içinde olduğuna göre tutulan yol t e m e l yoldu. Üstelik -Maliye, ret gibi. ihtisas isteyen bakan- lar hakiki mütehassıslara tevdi muştu ve Gürsel kabinesinin menderes kabinesinden başka bir bulan "şahsi ahlâk" .noktasında mimlendiği ayrıca meydana çıktı, tam Alicanın idare ettiği bir Ma- kam Bakanlığında transferlerin nor- mal sırayı takip edeceği şüphe dahi bırakmayacaktı. Bir Cihat irenin Hayreddin Erkmenden bambaş- ka ölçülerle davranacağı ise aşikâr- zaten hükümetin başındaki zat

federesin **pek sevdiği sigara**
İçmek kısmet olmadı,

Beyfendinin Park Oteldeki *yatak* odası
Zevkine düşkündü

her türlü suiistimalin 1 numaralı düşmanıydı ve doğrusu istenilirse İnsanların, para uğranda nasıl olup ta alçaldıklarını aklı şimdiye kadar almamıştı. Nitekim kabine toplantı- larının birinde Celâl Bayara ait 103 . milyon liralık. mevduatın ele geçmiş bulunduğu resmen bildirildiğinde "Cemal Aga" gözlerini hayretle aç- tı ve kalbinin bütün temizliğiyle şöyle .dedi :

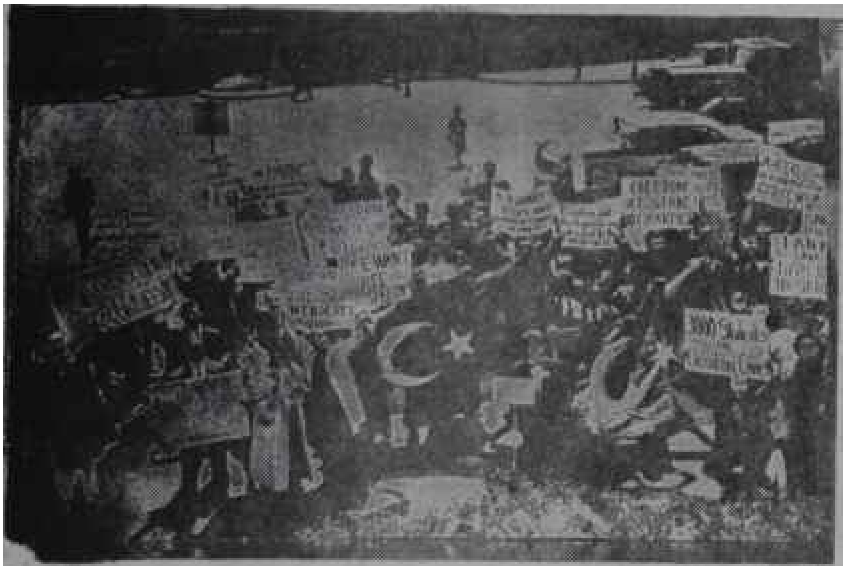
"— Bu. kadar parayı ne yapa- cakmış ? İnsanın ihtiyacı nedir ki ? Sabah kahvaltısı, öğle . yemeği, ak- şam yemeği.. Bir kaçkat da elbise.."

Halbuki bu lafların söylendiği Başbakanlık binasının hususi gard- roplarında yeni iktidar sabık Bas- bakan Adnan .Menderese, ait en pa- halı kumaşlardan yapılmış sıra sıra kostümler bulmuştu. «İçinde .taraştır ma yapılan bir Balkan evinde ise üs- tadın tam altmış takım elbiseye sa hip bulunduğu ortaya çıktı. Daha. ilk günlerde ele geçirilen vesikalar bı- rakınız Cumhuriyeti, bütün Türk ta- rihinde başkanlığına Bayarın yaptığı bu idare, kadar pis bir; idarenin gel- memiş olduğunu bütün plaklığıyla ortaya koydu ve halle arasında sene- lerdir söylenilenlerin hakikatler ya- nında hiç mesabesinde bulundu- ğunu ispat -etti. Pazartesi sabahı Gürsel ve .arkadaşlarını elleri kıza- rıncaya kadar alkışlayanlar yeni hü- kümetin, şahsında eski idareden kur- tulmuş olmanın bayramını kutluyor- lardı. O anda Cemal Gürseli yakın- dan görmek fırsatı bulanlar Orge- neralin yüzünde saadetin en parlak nişanesini seçtiler.

Tanışma töreni

pazartesi günkü toplantı yeni Ba kanlar içan birbirlerini tanıma ve silesi yerine de geçti- Zira aralarından , ekserisi tanışmıyorlardı Hattâ bizzat Cemal Gürselin henüz görüşmediği Bakanlar vardı. Bu yüzden ilk kabine toplantısına tekaddüm- eden .günler Başbakanlığın kalem odası bir takım eğlenceli hadiselere sahne oldu Me selâ pazar günü ..akşam üzeri, saat dört sularında, kahverengi elbise giy- miş irice burunlu gür kaşlı esmer orta boylu bir zat çekingen tavırla hususi kalem müdürlüğüne girdi O- dada bir kaç subay bulunuyordu. Sa- bık Başbakanın hasusî kalem müdür- lerinin çalıştığı masanın başında Baş- kumandanın emir subayı yüzbaşı İr fan vardı ve uykusuzluğu gözlerin den okunan genç yüzbaşı bir telefo- nu kapıyor, bir telefonu; açıyordu. Su baylardan biri yeni gelen zata ne de tediğini sordu. Misafir, sıkılgan bir sesle Ben Daniş Koperim efendim dedi isim hiç. kimse için fazla mâna ifade etmemşti ki sadece "Ya evet !.. Arzunuz nedir.?" mukabelesini çekti. Daniş Koper izahat vermek lüzumu- nu hissetti. Birt akşam evvel ilân. edi- len hükümette "Bayındırlık bakanlığı- na getirilmişti. Başbakanıyla temas sağlamak .istiyordu. Subaylar, yeni Bayındırlık Bakanına yer gösterdi- ler. Bakan, emir. subayının masası- nın bir ucuna ilişti. Subaylar kendi aralarındaki .konuşmalarına devam ettiler.

Aynı neviden hâdiseler bir akşam evvel de cereyan etmiş, Başbakanlı- ğa gelen yeni Bakanlar kendilerini tanıtmışlar, gazetecinin ne olduğu-

Amerikada Türk gençliğinin nümayişi
Gönüller ferahladı

nu söylemişlerdi. O akşam Cemal Gürsel bir basın toplantısı tertiplemiş bulunduğundan gazetecilerle görüşmesine iki yeni Bakan, Cihat İrenle Selim Sarper de katılmışlardı. Gazeteciler Başkumandana kendilerini en ziyade alâkadar eden Bakanı, Basın-Yayın ve Turizm Bakanını sormuşlardı. Orgeneral kendisini pek hatırlayamamış, fakat iyi bir arkadaş olduğunu söylemişti. Sonradan Zühtü Tarhanın eski bir hukukçu olduğu meydana çıktı. O kadar ki bu yüzden, hükümetin ilânının ertesi günü gazeteler bütün yeni Bakanların biyografilerini vermek imkânını bulamadılar. Meselâ Zühtü Tarhana ait malûmat elde edilememişti. Vaziyet ancak iki gün sonra aydınlandı ve o zaman herkes yeni hükümet azalarının kim olduğunu öğrenmek fırsatını buldu.

Böylece yeni hükümetin kurulması, tam bir ihtilâl havası içinde cereyan etti ve daha evvelce Milli Birlik Komitesinin azaları tarafından tesbit edilen listeler arasında yapılan bir seçimle meydana gelen hükümet, pazartesi günü işlere el koydu.

Hükümetin lüzumu

İhtilâl başarıya ulaştıktan sonra bir ara hükümet vazifesini kimlerin görmesi gerektiği hususunda tereddütler hasıl olmuştu. Milli Birlik Komitesi işbaşındaydı. Onun yanında ayrı bir sivil hükümete lüzum var mıydı? Meselâ müsteşarlar yakında yapılması kararlaştırılan seçimlere kadar işleri tedvir edemez miydiler? Fakat sonradan, milletlerarası münasebetler göz önünde tutularak bir hükümetin Başkumandan Cemal Gürselin başkanlığında kurulması daha uygun görüldü. Hakikaten en iyi formül de buydu ve hükümet sadece içerde değil, dışarda da gayet müsbet intiba bıraktı. Gerçi bazı batılı gazeteciler Hükümetin kurulması üzerine Millî Birlik Komitesinin vücuduna lüzum kalıp kalmadığı sualini evvelâ kendi kafalarında çevirdiler, sonra temas ettikleri şahsiyetlere bunu sual halinde sordular. Gazetecilere en iyi cevabı İsmet İnönü verdi ve bir ihtilâlin temel uzvu olan bir komitenin ihtilâlden sadece beş gün sonra kalkabileceğinin düşünülemeyeceğini bildirdi. Zaten Komite ile Hükümet bu hafta içinde kendi aralarında iyi bir işbirliği kurdular ve mümkün çatışma ihtimallerini ortadan kaldırdılar. Bir bakıma hükümete ait işleri kabine, devlete ait işleri Komite tedvir edecekti ve her iki organ birbirleriyle sıkı temas halini daima muhafaza edeceklerdi.

Hükümet toplantıları bütün hafta devam etti. Bakanlar bir yandan bakanlıklarıyla alâkalı meselelere el koyarlarken diğer taraftan hükümet politikası sayılabilecek hususlarda da kararlar alıyorlardı. Memleket eski iktidar tarafından seneler senesi o şekilde idare edilmişti ki yeni Bakanlar bir çiftlik idaresinin mutlaka daha muntazam olduğu hususunda aralarında ittifaka vardılar. Hele son zamanlarda her şey sadece sabık Başbakanın emirleri ve şahsi kaprisleriyle halledilir hale gelmişti. "Lüzum", ancak "Menderesin gördüğü lüzum" olduğu takdirde bir mâna ifade, ediyordu, ve öyle lüzumlardan başkaları gerçekleşmiyordu bile.. Hububat fiyatlarının ilânı zamanı gelip çatmıştı. Dış tediye vaziyeti parlak olmaktan uzaktı. Bütün bunlar devam eden hükümet toplantılarında ele alındı. Her şey Ordunun hakikaten tam zamanında işlere el koyduğunu gösteriyordu. Memleketi Demokrat iktidar, daha doğrusu Menderesin keyfine esir olan Hükümet ve D.P. Meclis Grubu tam bir keşmekeşin içine getirip bırakmıştı. Bu yüzden yeni Bakanlar bu hafta gün de onbeş, hattâ yirmi saat çalışmak zorunda kaldılar ve üzerlerine aldıkları vazifenin ehemmiyetini, daha iyi anladılar. Allahtan hiç biri işten yılan kimseler değildi ve çalışmak bu şartlar altında hayli tatlı geliyordu Zira etraflarını saran herkes onlara yardımcı oluyordu

Müsbet tepkiler

İhtilâlin âdeta ertesi günü yeni idarenin teknisyenlerden müteşekkil sivil bir hükümet kurması dost başkentlerde son derece iyi karşılandı Zaten, aslına bakılırsa bu dost başkentlerin resmi çevrelerinin eski İktidara karşı gerçek bir sempati duymadıklarına şüphe yoktu. Fakat Bayar ve arkadaşları yuvarlanır yuvarlanmaz eski idarenin kötülüğünü ilk terennüm eden devlet başkanı İranın meşhur Şahı Muhammed Pehlevi oldu Bir Avrupa seyahatinden memleketi ne dönmekte olan Şah hazretleri Yeşilköydeki kısa tevakkufu esnasında Ordunun hareketinden duyduğu memnunluğu belirtti, bunun faydalarını ve sağlayacağı menfaati, hayırı say dı döktü!

Ama, asıl sevinç duyan anglo

Tevkif edilen D.P.
İstikamet Davutpaşa Kılıç

sakson başkentleriydi. İnandıkları prensipleri gerçekleştirmek niyetini ciddi surette taşıdığını daha ilk adımda fiilen ispat eden Millî Birlik Komitesi Washington'da ve Londra'da geniş itimat sağladı. Bunun neticesi olarak da başkentlerin siyasî çevreleri yeni idarenin karşılaşabileceği müşküllerin halinde kendilerine bir vazife düştüğü takdirde memnuniyetle yardım edeceklerini belirtmekten çekinmediler. Amerikadan gelen bu sesin ne demek istediği bu haftanın ortasında Ankarada mükemmel şekilde anlaşıldı ve tabii derin memnunluk uyandırdı.

Ciddi adımlar

Aslına bakılırsa İhtilâl hareketi, daha hükümetin kuruluşundan da evvel bu başkentlerde iki sebepten sempatik karşılanmıştı. Milli Birlik Komitesi İktidarı alır almaz radyo vasıtasıyla bir tebliğ yayınlamış, bu tebliğde Türkiyenin dış politikasının esaslarının aynı kalacağını bildirmişti. Ama bunun yanı sıra, daha 27 Mayıs günü yeni iktidar İstanbul Üniversitesinin en kıymetli hukukçularından bir grubu başkente uçakla getirtmiş ve kendilerine en kısa zamanda bir Anayasa ile bir Seçim Kanunu hazırlamak vazifesini vermişti. Bu hareket askeri hükümet darbelerinden daima ödü kopan anglo - sakson başkentlerini adeta fethetmiş, her yerde Türkiyede cereyan eden hâdisenin bir askeri hükümet darbesi değil, milletin gayrımeşru bir baskı idaresine karşı kıyamı olduğunu açık şekilde anlatmıştı.

Hakikaten 27 Mayıs sabahı başlayan millî İhtilâl ve İnkılâp hareketinin ilk tebliği söyle başlıyordu: "Dikkat.. Dikkat.. Muhterem vatandaşlar, radyolarınızın başına geçiniz. Güvendiğiniz Silâhlı Kuvvetlerinizin sesi bir dakika sonra sizlere hitap edecektir." Ses tonundan, konuşma edasından asker olduğu yüzdeyüz belli olan spiker sonra şöyle devam ediyordu: "Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hâdiseler dolayısiyle ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyle Türk Silâhlı Kuvvetleri memleketin idaresini eline almıştır."

Tebliğin ikinci maddesi, geleceğe güvenle bakmanın en büyük teminatı olmuştu. Bıı maddede deniliyordu ki: "Yeni anayasanın hazırlanması vazifesi sayın rektör Sıddık Sami Onarın başkanlığındaki profesörlerden mürekkep yüksek bir ilim ve hukuk heyetine tevdi edilmiştir."

İhtilâlle iş başına gelmiş bir idarenin, işe el koymasından bir kaç saat sonra "yeni bir anayasa" hazırlığını ilân etmesi kadar önemli olan, vatandaşa huzur ve güven veren bir şey daha vardı. O da "sayın rektör Sıddık Sami Onar"ın adıydı. Bu "hocaların hocası" unvanını alan ilim adamının adı, bütün yüreklere su serpti.

Komisyonun ilk raporu

İstanbul Üniversitesi rektörü "sayın Sıddık Sami Onar"ın başkanlığındaki "Anayasa Komisyonu"nda gene İstanbul Üniversitesinden Hukuk Fakültesi Dekanı ve Ceza Hukuku Profesörü Naci Şensoy, Medeni Hukuk Profesörü Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Esas Teşkilât Hukuku Profesörü Hüseyin Nail Kubalı, İdare Hukuku Profesörü Ragıp Sarıca, Esas Teşkilât Hukuku Profesörü Tarık Zafer Tunaya ve İdare Hukuku Doçenti İsmet Giritli vardı. Bu üyelerin hepsi kendi alanlarında en yetkili ilim adamlarıydı. Üstelik Prof. Hıfzı Veldet, Hüseyin Nail Kubalı, Tarık Zafer Tunaya, Doç. İsmet Giritli ilmin ve hakikatin ışığı altında yazdıkları çeşitli yazılarıyla geniş halk kütlelerine demokratik prensiplerin izahını yapmaya çalışmışlar, memleket meseleleri üzerinde bir ilim adamına yaraşır ciddiyet ve mesuliyet duygusu ile durmuşlardı. Yani âmme efkârı "Anayasa Komisyonu" üyeleri hakkında bir fikir sahibiydi. Komisyon üyelerinin ilmine, medeni cesaretine, memleketseverliğine herkes inanıyordu. İşin en güzel ve mükemmel yanı da esasen buydu. Böyle bir heyete tevdi edilen "anayasa" hazırlama işi, kimseyi en küçük bir şüpheye düşüremezdi. Düşürmedi de.

İhtilâlin birinci günü, İkinci Cumhuriyetin Anayasasını hazırlamakla vazifelendirilen ilim heyeti derhal toplandı. Memleketin "içine düşmüş olduğu durumu", "ihtilâl hareketi" nin sebelerini ve yapılması gereken işleri "hukuk" ve "ilim" cephesinden enine boyuna inceledi. İlmine, seciyesine, ahlâkına en güvenilir otoriterlerden mürekkep bu heyetin Milli Birlik Komitesi Başkanlığına sunduğu rapor, "bugün içinde bulunduğumuz durumu adi ve siyasi bir hükümet darbesi saymak doğru değildir" cümlesiyle başlıyordu. Bundan sonra aylardan, hatta yıllardan beri devam edegelen hukuk dışı müdahalelerin kısa bir bilançosu yapılıyor ve mesele "meşruiyet" bakımından da inceleniyordu. İlim heyeti, "bir hükümetin meşruiyetini sadece menşeinde, yani iktidara gelişinde değil, iktidarda da kendisini bu mevkie getiren Anayasaya riayeti, ordu, kaza ve ilim müesseseleri gibi müesseselerle işbirliği yaparak hukuk nizamı içinde yaşaması ile ve devamı ile mümkün" görüyordu. Halbuki sabık iktidar bu icabların hiçbirine riayet etmemiş, tam aksini yapmış ve dolayısiyle "meşruiyeti" de ortadan kalkmıştı. Mevcut ve fiilî duruma göre "meşru" sayılabilecek tek hareket ancak "ihtilâl" olabilirdi. Nitekim yapılan ihtilâlin "meşruiyeti" de buradan geliyordu. İlim heyeti, kendisine yaraşır bir eda ve üslûp içinde anlatmak istiyordu ki, sadece "milli irade ile işbaşına gelmek" kâfi değildi. O her başı sıkışan "rical-i devlet"in sığındığı "millî irade"ye karşı çıkmamak, Anayasaya uygun hareket etmek, Meclis ve millet önünde içilen anda namuslu bir insana yaraşır şekilde riayet etmek de lâzımdı. Yoksa, "millî irade" ile işbaşına gelmek, sonra o "millî irade"yi bir kul, köle, uşak gibi kullanarak "saltanat" eylemek mümkün değildi. Bunun mümkün olacağını sanan, "komitacı" numaraları ile "milli irade"nin alt edilebileceğini sanan zihniyet bir

Antidemokratik Kanunları Tasfiye Komisyonu
Vazifeleri ağır, fakat şerefli

kendisi de er veya geç ama mutlaka layığını bulurdu. Bu durum karşısında ilim heyeti başlıca iki noktayı tesbit etmişti. "Birincisi, âmme hizmetlerini gerçekleşmesi istenilen ve milletce özlenen demokratik icaplara uygun olarak yürütecek ve insan hak ve hürriyetlerini . koruyacak, âmme menfaatini gözetecek fiili ya geçici bir hükümet kurarak idareyi devam ettirmek; İkincisi, devletin ihlâl edilmiş ve işleyemez bir hâle getirilmiş 'Anayasası yerine bir hukuk devletinin gerçekleşmesini sağlıyacak, devlet organlarım kuracak ve sosyal müesseselerin hak ve adalet prensiplerine demokrasi esaslarına dayanmasını temin edecek bir Anayasa hazırlamak. Ayrıca milletin gerçek-iradesinin İzharına imkân verecek, bir çoğunluk istibdadına mani olarak siyasi kuvvetin soysuzlaşmasını önliyecek esaslar dahilinde bir seçim kanunu meydana getirmek."

İlim heyeti ilk toplantısında hazırlayarak Millî Birlik Komitesi Başkanlığına sunduğu bu raporla bir yandan hareketin isabetini ve zaruriliğini ilmi açıdan teşhis ve tesbit ediyor, bir yandan. da "bir hukuk devletinin gerçekleşmesini sağlayacak" ve "milletin gerçek iradesinin izharına imkân "verecek" demokratik bir nizamın kurulmasını temine yarayacak esasları tesbit ediyordu. Milli Birlik Komitesi bu raporu aynen ve bir kaç kere radyoda yayınlattı.

Milli Birlik Komitesinin bilgiye lime saygısının en güzel ifadesini Org. Cemal Gürselin gençliğe hitabında da bulmak, bu mevzuda kâfi bir teminat oluyordu. Gürsel diyordu ki: "Asırların ihmalinin neticesi olan bu hâli en kısa zamanda değiştirmek için ilme sarılmak ve onu en yüksek kemaliyle iktisap etmek lazımdır. Bu en mühim en mukaddes vazifemizdir. Büyük Atatürk hayatta en hakiki mürşit ilimdir demişti. Mutlak bir hakikat olan bu vecizeyi bütün gençlerin ve hepimizin bir an olsun aklımızdan çıkarmamamız lazımdır"

Nasıl bir anayasa?

İhtilâl günü sabahı uçakla İstanbuldan Ankaraya getirilen üniversite Öğretim üyeleri kendilerinden incelenmesi istenilen konuyu inceleyip, görüşlerini bir raporla tesbit ettikten sonra tekrar İstanbula döndüler ve hemen milletin yaşama kaderiyle birinci derecede ilgili işlerine başladılar. İlim. heyeti, İstanbul Ünüversitesi rektörlük binasının Senato toplantı -salonunda çalışmaya koyuldu. 27 Nisanda Türk Gençliğinin zulüm Ordusuna karşı çarpıştığı ve öldüğü Beyazıt Meydanına bakan ye koyu

Prof. S. Sami Onar
İlmin Sesi

renklerin hakim olduğu döşenmiş salondaki ilk oturum saat 9,30 da başladı ve 11,30 a kadar iki" saat devam etti.

Komisyon Başkanı Rektör Sıddık Sami 'Onar, komisyon çalışmaları ilerledikçe,, zaman zaman başına çalışmalar hakkında bilgi verilmesini yerinde buluyordu. Onara göre komisyon 'çalışmalarının.bir ay içinde tamamlıyacak, hazırladığı Anayasa tasarısını Yargıtay, Danıştay, Basın, Baro gibi müesseselerin temsilcilerinden kurulacak ikinci bir heyetin incelemesine sunacaktı. Bu .heyetin de tasarı üzerinde- yapacağı çalışmaların bir ay süreceği tahmin ediliyordu. Bu hesaba göre, iki ay sonra yeni Anayasa tamamlanmış ve ya referanduma veya Kurucular Meclisinin tasdikindi sunulacak hâle gelmiş olacaktı, İlim heyetinin üzerinde ehemmiyetle durduğu mesele, yapılacak Anayasanın "ilerisi için ihlâl edilemez" şekilde. düzenlenmesi idi. "Bu Anayasa memleketteki bütün müesseseler arasında muvazene kuracak, şahsî nüfuz ve tahakküme mâni olacak ve insan haklarını teminat altına alacak"tı. Henüz kesin olmamakla beraber Anayasada çift , meclis ve kanunların Anayasaya .uygunluğunu inceliyecek olan "Anayasa Mahkemesi" gibi müesseselerin bulunacağı anlaşılıyordu.- Org.Gürsel, "din istismarcılığı"nı önliyecek hükümlerin de Anayasada yer alması hususunda İlim heyetine "rîcada bulunacağını" yaptığı basın toplantısında açıklamıştır. Çalışmalar sırasında Batı memleketlerinin yeni Anayasaları da incelenecekti." Batı Almanya, Fransa ve İtalya Anayasaları bu aradaydı

Yeni bir komisyon

İstanbulda Ankara Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesinden çağrılan ilim adamlarının da katıldığı ilmî heyet Anayasa tasarısı üzerinde çalışmalarına devam ederken yeni kurulan hükümet bu haftanın başında bir işe daha el atıyordu. Bu, D.P. nin muhalefet yıllarında sakız haline gelmiş "Antidemokratik kanunlar" meselesiydi. D.P. muhalefetteyken mevcut "antidemokratik" kanunlardan devamlı şekilde şikâyetçi olmuş, bunların kaldırılmasını istemiş ikti dara gelir, gelmez bunların hepsinin kaldırılacağını da vâad etmişti ama İktidarda iş birden bire değişmişti Her sahada olduğu gibi bu konudaki vâad de unutulmuş. Menderes anti demokratik olduğunu iddia ve ilân ettiği kanunlara rahmet okutan zulüm kanunlarını Meclisteki çoğunluğuna dayanarak çıkarmıştı.

Yeni hükümet Anayasa' hazırlıklarına muvazi olarak-bu kangren -hale gelmiş meseleye de el atmış, neşterini uzatmışta. Bu neşter de ilim neşteriydi. Adalet Bakanı Abdullah Gözübüyük bakanlıkta teşkil ettiği bir ilmî heyeti, ispat hakkını kaldıran veya kayıt altına âlân kanunlarla esas hak ve hürriyetleri tahdit eden kanun ve hükümleri tarayıp tesbit etmek işiyle vazifelendirdi Bu heyetin başkanlığına Yargıtay eski daire başkanlarından -Dr. Suat Bertan getirilmişti. "Üyeliklerde Prof. Dr. Süheyp Derbil, Prof. Dr. Yavuz Abadan, Prof. Faruk Erem, Prof. Bahri Savcı, Prof. Turhan Feyzioğlu, Prof. İlhan Lütem, Prof. İlhan Aysel, Danıştay Kanun Sözcüsü Kemal Galip Balkar, Doçent Kudret Ayiter Doçent ve Türk Hukuk Kurumu Başkanı Muammer Aksoy, Tarım Bakanlığı Hukuk Müşaviri Avni Gildavardı. Heyet çarşamba gününden itibaren çalışmalarına başladı.

Herhalde ve en kısa zamanda, "adalet mülkün temelidir vecizesini filen gerçekleştirecek mutlu bir ülke olma yolunda süratle ilerliyorduk. İhtilâl hareketine yurt dışında en büyük itibarı işte bu hazırlıklar sağladı.

Başı-dertte adam

Bu büyük itibarın en güzel delili olarak, bu haftanın başında ge'en gazeteciler akın akın. gelmeye başladılar.. evvelâ 'Başbakanların

da hareketin başında bulunan adam Cemal Gürsel ile görüşüyorlar. Türkiyede üç ay içinde seçim yapılacağını teyit ettirir ettirmez İnönünün evine koşuyorlardı. İhtilâlin başından beri İnönünün son derece müsterih, mesut ama yorgun bir hayatı oldu. Zira evi, tavaf edilen kabe halinden çıkmadı. Sabahtan akşama kadar akın akın misafir geliyor, heyetler birbirini takip ediyor, her dediği çıkmış bulunan liderin elini öpmek için küçük bahçede kuyruklar beliriyordu. Bütün bu hummalı faaliyet içinde, hareketin başından itibaren İnönünün emniyetiyle vazifelendirilmiş yarbay Salih Yakal kıymetli bir yardımcı oldu. 27 Mayıs hareketi planlanırken ilk iş olarak İnönünün emniyeti düşünülmüş, daha darbe yapılmadan ev Harbiyeliler tarafından kordon altına alınmıştı. O gece, Harbiyenin kapıları kapanıp ta plan genç talebelere anlatıldığında okulun içinde müthiş bir sevinç nidası yükselmiş, bir kıtanın İnönünün evine gideceği duyulduğunda ise herkes o kıtaya talip olmuştu. Nihayet kuradan başka çare kalmamış ve kazananlar yola çıkmışlardı. İhtllal hareketine daha ilk anda katılan ve Harbiye ile Kara Kuvvetleri arasındaki irtibatı sağlayan, üzerine "tabldot subaylığı" gibi pek masum -fakat kendisine her gün okuldan ayrılmak imkanı sağlayan- bir vazife alarak temasları temin eden yarbay Yakal 27 Mayıs sabahı saat dörtte İnönünün Ayten sokaktaki evine geldi ve o tarihten itibaren İnönüden ayrılmadı.

Bu bir hafta, İnönü için kolay geçmedi. Gerçi hayatında tatlı değişiklikler olmuştu. Dr. Gedikin emriyle kendisini gölge gibi takip eden polisler kaybolmuş, bunların son zamanlarda kullandıkları gri Ford mahalle sakinleri tarafından paramparça edilmişti. Yabancı basın mensupları ise artık randevularını Başbakanlığa bağlı resmi bürolar vasıtasıyla sağlıyorlar ve İnönüyle görüşmek isteyen gazetecilere bir Altemur Kılıç "Ne? Derhal tevkif edilirsiniz.." diye tehditler savurmuyordu. Buna rağmen Muhalefet lideri daha bir müddet normal hayatına dönemeyeceğini anladı. Ne zaman sokağa çıksa halk görülmemiş tezahürata başlıyor, gittiği yer bayram yerine dönüyor, herkes işini gücünü bırakıp onun eline sarılıyordu. Zaten İnönü, yanında yarbay Yakal bulunduğu halde bir kaç defa bankadan başka yere gitmedi. Ama bu küçük seyahatler bile Menderes rejiminin güçlü Muhalefet liderine, yapılacak en iyi şeyin evde oturmak olduğunu göstermeye yetti.

Yaman sualler

İnönünün evi dolup dolup boşalırken ziyaretçilerin yüklü bir kısmını yabancı basın mensupları teşkil etti. Televizyoncular, sinemacılar makinelerini bahçede kuruyorlar, harıl harıl film alıyorlardı. Radyo muhabirleri, ellerinde teypleri, İnönünün basit döşenmiş, küçük çalışma odasında mülakatlar yaptılar. Türklyenin 1 numaralı politikacısı suallere kendi sesiyle, kâh ingilizce, kâh fransızca, kah almanca cevaplar verdi. Fakat müracaat edenlerin sayısı öylesine kabarıktı ki çare olarak bu haftanın başında bir basın toplantısı tertiplenmesi uygun görüldü. Basın toplantısı günü yüze yakın gazeteci evi letini iyi tanıyan bir insanm teşhislerinden başka şey değildir. Onlara Türk milletini hiç tanımadıklarını da defalarla hatırlatmıştım. Tanımamakta ısrar ettiler ve başlarına bu geldi".

Basın toplantısında da İnönü bu hususu kati şekilde temin ettikten sonra üç ay içinde yapılacak seçimlere partisinin başında gireceğini söyledi, mütemadiyen tekrarlanan bir suale cevap olarak partisi seçimleri kazanırsa -hiç bir yabancı muhabir artık bunda zerrece tereddüt etmiyordu- hangi mesuliyet mevkiini alacağını şimdiden bilmediğini, bu hususta bir karar sahibi olmadığını açıkladı. İnönünün yabancı gazeteci-

İnönü ve Mehmetçik
Muhteşem tablo

doldurmuştu. Tabii herkesin öğrenmek istediği şuydu: "İnönünün, askerî darbeden haberi var mıydı ?" Bu hâdiseyi vukuundan çok evvel haber vermiş bulunan tecrübeli politikacı, dudaklarında tatlı bir tebessüm "Hiç kimseyi inandıramıyorum. Ama temin ederim ki hareketten zerrece haberdar değildim" diyordu. İnönü gülümsemeye devam ederek şöyle söylüyordu:

"— Ben onlara bu milletin baskı rejimine tahammül etmeyeceğini, çıkar yol bırakılmadığına göre ihtilâlin meşru hale getirildiğini söyledim. Şimdi, böyle söylemiş bulunduğum için hâdiselerden haberdar olduğumu sanıyorlar. Halbuki bunlar millerle görüşmelerinde bulunanlar millete demokrasi savaşında liderlik etmiş olan tecrübeli devlet adamının yeni iktidarın işini zorlaştıracak bir hareketten ne derece sakındığını ibretle müşahede ettiler. İnönü, tezahürat yapılıp sükûn bozulmasın diye nasıl evinden mümkün nisbetinde az çıkmaya çalışıyorsa gazetecilerle konuşurken de intikal devrinin icaplarına büyük dikkatle uyuyor, hareketin içteki ve dıştaki müsbet tesirini kolluyordu. Bu müsbet tesire yol açan ve 27 Mayıs hareketini basit bir askeri ihtilâl olmaktan çıkaran Ordunun partiler üstündeki durumuydu. İnönünün, Menderes rejiminin memleketi içine, attığı buhran arasın-

da askerlerin başına geçip darbe yapması işten bile değildi. Nitekim Muhalefet liderini o istikamette teşvik edenler, hattâ bunu yapmıyor diye çatanlar olmuştu. Ama İnönü Türk milleti kadar Türk Ordusunu da tanıyor ve onun buhranlı anlarda hızır gibi kendiliğinden yetiştiğini biliyordu. Memleketin ihtiyacı, İnönünün nazarında şuydu: Demokratik nizamın normal işlemesinin, sağlanması. Yoksa, kendisinin seçim dışı yolla iktidara gelmesi değil.. İşte Ordu bu vazifeyi kendiliğinden yüklenmiş, seçimlere nezaret etmek, yani yüksek hakemlik işini üzerine almıştı. C.H.P. Genel Başkanı arkadaşlarına 27 Mayıstan itibaren yeni idarenin yardımcısı olmalarını, her türlü siyasi faaliyetten sakınmalarını ehemmiyetle tavsiye etti ve her zaman olduğu gibi bu tavsiyelere evvelâ kendisi büyük

İnönü evinde ziyaretçileriyle birlikte
Milletin sevgilisi

bir hassasiyetle uydu. Partisine yaptığı tek tebliğ, bu hususu duyuran ve vatandaşlardan kendilerini düşmanlık hislerine kaptırmamalarını isteyen tebliğ oldu.

Dış politika hakkında

Fakat bu bir hafta zarfında yabancı gazetecilerin merakını çeken bir başka husus Türkiyenin müstakbel dış politikası oldu. Aslına bakılırsa bu, eski İktidar tarafından girişilmiş bir propagandanın neticesiydi, Menderes, kendisine bilhassa Amerikanın desteğini sağlamak için elindeki bütün vasıtalarla D.P. yi batı taraftarı, CH.P. yi ise nötralist göstermeye çalışmıştı. Pazartesi gününden itibaren yeni rejim namına Dışişleri Bakanı Selim Sarper, C.H.P. seçimleri kazanınca kurulacak idare namına ise İnönü gazetecilerin o mevzudaki suallerini cevaplandırdılar. Akıl için yol bir olduğu gibi dış politikada da mantığın aynı istikameti gösterdiği süratle müşahede edildi. Elbette ki Türkiye Menderes devrine nazaran çok daha haysiyetli bir dış politika takip edecekti. Ama bu, batı bloku içinde yürütülecek bir dış politika olacaktı. Bu hafta içinde bir akşam, meşhur Le Monde'un muhabiri İnönüden seçimlerde kazanır da Başbakan olursa Menderesin açıklanmış Moskova seyahatini yapıp yapmayacağını öğrenmek istedi. İnönü müsamahakâr bir tebessümle dış politikada esasın uzun bir istikbal hususunda bir spekülasyon yapmama olduğunu hatırlattı. Bir başka muhabirin Türkiyede her çeşit partinin faaliyetine müsaade edilmesi" hususunda ne düşündüğünü öğrenmek isteyen sualine karşı ise İnönü "Biz büyük reformlar yapmış bir memleketiz, bu bakımdan bazı hususları dikkat nazarına almak zorundayız. Bugün mevcut partilerin faaliyetlerine devam etmelerini tabii bulurum" tarzında manalı bir cevap verdi. Akıllı muhabir İnönünün Türkiyede komünist veya mürteci bir parti kurulmasına taraftar bulunmadığı nı anlamakta güçlük çekmedi.

Ya dördüncüsü?

Hâdiseler bir hafta içinde bu şekilde gelişirken birçok kimse D.P. nin üç değil dört kurucusu olduğunu hatırladı ve kurucuların üçü Harbiyede kapalı bulunurken dördüncüsünün ne âlemde olduğunu merak etti.

27 Mayıs sabahı saat dörde gelirken eski Meclis Başkanı Refik Koraltanın resmî ikametgâhının tam karşısındaki mütevazı bir apartman katının sakinleri bir yaylım ateş sesiyle uyandılar. Kısa boylu, babacan tavırlı, top burunlu, yaşını göstermeyen bir adam pijamasıyla yataktan fırladı. Hanımı arkasından "Eyvah! Demek söylenenler doğru çıktı. Çapulcular Yenişehri bastılar!" diye söylenirken o, "Sus hanım! Abuk sabuk konuşma! Çapulcular falan yok! Bizim Koraltan Paşa galiba sabık Meclis Reisi olmak üzere" diyordu. Bunları söyleyen D.P. nin dört kurucusundan biri ve Muhalefetteki 2 numaralı adamı Prof. Fuat Köprülüden başkası değildi. Köprülü, üç yıldır bütün münasebetini kesmiş olduğu eski arkadaşının süngülü Harbiyeliler arasında evinden çıkışını ve tevkif edilişini gözleriyle seyretti. Ondan sonra hâdiselerin inkişafını sükunetle beklemeğe başladı.

Köprülü, meşhur Komisyonun diktatörlük yetkileriyle teçhiz edilmesinden beri, umumi vaziyet hakkında en ufak bir hayal yapmıyordu. Bunun sebebi, eski arkadaşlarını çok iyi tanımasaydı. Köprülünün D.P. nin üç kurucusunun muhtemel ruh haleti hakkındaki düşünceleri şöyleydi: Celâl Bayar, halktan ve hattâ Ordudan gelecek her tepki karşısında, "İnat olsun diye, daha fazlasını, daha ağırını yapalım" diyecekti. Hiçbir ikazın, hiçbir bedahetin onu yolundan çevirmesi beklenemezdi. Bayar, yüzde yüz kaba kuvvete inanan bir adamdı. Başka hiçbir şeyin karşısında eğilmemişti. Merhamet, vicdan ve ahlâk gibi mefhumlar onun yanından geçmemişti. Ölünceye kadar iktidarda kalmak hırsı ruhunu dolduran tek varlıktı. Bu muazzam ihtirasın yanında Bayar cesur değil, fakat soğukkanlıydı. Köprülü, aslında, Bayarın cesaretine inanmıyordu. Fakat, sinirlerine daima hâkim olmasını bilmesi cesur olduğu intibaını uyandırıyordu. Lâkin Bayar, aynı zamanda, son derece dar kafalı, cahil ve -kurnazlık bir dereceye kadar hariç- akılsız bir adamdı. İktidarda olan kimsenin her nevi kuvvete sahip olabileceğini düşünür, iktidarın hiç hissettirmeden insanın elinden nasıl sıyrılıp gittiğini ve ondan sonra bir fiskenin iktidarı devirebileceğini hatırına bile getirmezdi. Bayara kalırsa, iktidarda ilânihaye kalmağa azimli bir zümreye karşı hiç kimse hiçbir şey yapmağa muktedir olamazdı. Karakterinin bütün ve vasıflarıyla Bayarın rolünü, Köprülü sinirli ve çabuk karar değiştiren Adnan Menderesi yol üstünde tutmak olarak görüyordu. Köprülü, buhranın son günlerinde Bayarın iradesinin D.P. nin liderlik zümresine hâkim olduğundan zerrece şüphe etmiyor ve asıl bu sebepten dolayı, şiddet yolundan kısmen dahi olsa dönüleceğine dair çıkan söylentilerin, hattâ bizzat sabık Başbakanın Vaadlerinin yalan oldu-

gunu biliyordu. Köprülüye göre Bayar, Menderesin bu yalanları söylemesine bile muhalifti. Bayar, geriye dönüleceği intibaı yaratmanın bile zaaf sayılmasından çekinir ve bu yola girildi mi hiddete kapılırdı. Fakat Köprülü, Bayarın iradesinin buhranın son haftalarında D.P. ye hâkim olmasından, sabık Başbakanın sabık Cumhurbaşkanına nisbetle daha az mesul olduğu neticesini çıkarmıyordu. Bilâkis, Köprülünün, kanaatince, varılması gereken nihai hedef yani tam ve şahsî diktatörlük hedefi üzerinde Bayar ile Menderes arasında en ufak bir ihtilâf dahi yoktu. Fakat Menderes, daha fazla taktikçi idi. Kurnazlığının Bayarınkinden çok daha üstün olduğunda ve onun da ciddî hiçbir kültürü olmamasına rağmen sezişinin ve ufkunun eski İzmir Komitacısınınkinden daha geniş olduğunda şüphe yoktu. Öte yandan Menderes, şizofrenik yapıda bir insandı. Sık sık değişik şahsiyetlere bürünürdü. Bu, ona bazen, Bayarın gösterdiği yoldan farklı yolların da mevcut olabileceğini görmek imkânını verirdi. Fakat Menderes öteyandan paranoyak bir bünyeye de sahipti. Soğukkanlılığını çok çabuk kaybeder, korkar ve tehdit altında olduğu zehabına kapılırdı. Korktuğu zaman ise tıpkı Bayar gibi haşin olur, kayıtsız şartsız şiddet taraflısı kesilirdi. Fakat, kriz anı geçince bu sefer gayesine varmak için dolambaçlı yollardan gitmek ve hattâ gerilemek lüzumunu duyar ve taktik takip ederdi. Köprülü, son günlerde Menderesin yumuşadığı nazariyesine bu yüzden katiyyen iştirak etmiyordu. Köprülüye göre, Menderes artık çok korkmuştu. Harbiyelilerin nümayişinden sonra Menderesin korkudan istifa etmesi değil, fakat korkudan saldırması beklenebilirdi. Bir ihtimal daha kalıyordu: Kaçmak! Fakat Köprülü, Mendereste bir de "sevildiğini sanma kompleksi"nin mevcut olduğunu söylerdi. Profesöre göre,

Menderes hâlâ memlekette çok tutulduğunu sanıyor ve bu sayede işin içinden çıkabileceğine inanıyordu. Hakikatin tamamen farklı bulunduğunu anlayabilmiş olsaydı, Köprülünün kanaatine göre derhal sırra kadem basardı. Fakat, kaçmağa lüzum olmadığına inanıyordu. Köprülü, Menderesle Bayar arasında son günlerde tam bir anlaşma olduğuna inanıyordu. Bazı dostlardan bir katliamın ve çapulun hazırlandığına dair söylentiler duydukça Köprülü bu söylentilerin doğruluğundan ve bunların sadece Bayar ile Gedik tarafından değil, aynı zamanda Menderes tarafından da hazırlandığından emindi. Menderesin Grup önünde daha mutedil konuşmalar yapması, Es-

İhtilalin Felsefesi

Menderes rejimini deviren 27 Mayıs harekâtı hakkında çok şey yazılacak, çok şey söylenecek, geçecek zaman fikirlere berraklık verecek ve bugün bilinmeyen taraflar aydınlanacaktır. Fakat 27 Mayıs harekâtının hangi fikri temele dayandığını belli eden bir konuşma bu hafta radyolarda yapılmıştır. Kurmay Albay Kenan Kocatürk tarafından hazırlanan bu konuşmada harekâtın hangi hâdiselerin ve hangi düşüncelerin mahsulü olduğu açık şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiyede bundan sonra gelecek her iktidarın kulağına, küpe olması için bu konuşmayı aynen neşrediyoruz.

Aziz Vatandaşlarım

Atatürkün Gençliğe hitabesi bütün okulların ve fakültelerin baş köşelerinde asılıdır. Harbiyeye girerken de herkes, kapının üzerinde mermerlere oyulmuş, Atatürkün bu emrini okur. Camie girerken çektiğimiz besmele gibi... "Ey Türk Gençliği. Birinci vazifen Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir."

Milli kitabımızın kelime kelime ezbere bildiğimiz bu parçası şöyle biter : "Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur."

Bizler, asker kafamızla bunu bir harekât emri olarak da tahlil ve kabul ederiz. Bütür faktörleriyle tamam, düşman ve dost maddeleriyle, maksat, vazife ve ikmal maddeleriyle mükemmel ve sarih bir emir! Aziz Türk Milletine ve bütün dünyaya haykırarak soruyorum : Yedisinden yetmişine kadar Atatürk gençliği, bu emri tam zamanında ifa etmedi mi? O halde ona geçmişte, şimdi ve gelecekte, her zaman inanınız ve güveniniz.

Atatürkten emir almış, Atatürkten vazife almış Türk gençliğine karşı gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunan iktidar sahipleri ilk iş olarak bütün okulları kapatıyorlar. İkbal ve saltanat şarabiyle sarhoş hükümetin çılgın kafası Turgutluda nara atıyor. Vaktiyle üniversitelerde inkılâp dersleri okuttukları için rektörleri, dekanları suçlandırıyor. Şu gaflete bak, aziz milletim! Şu hıyanete bak! Harp Okuluna da son emir verildi : "Acele imtihan edip talebeyi çok uzak bir yere, kampa götürün!"

Harp Okulunda yalnız fizik, elektronik yahut tabiye, topçuluk ve piyadecilik okunmuyordu ki... İnkılâp Tarihi, Siyasi Tarih, Devletler Hukuku, Esas Teşkilât Hukuku da okunuyordu.

Otuz yedi çeşit dersten beş gün içinde alelacele imtihana giren Harbiyeliler imtihan kâğıtlarına doldurdukları zamansız, nazari cevapları beğenmediler. Asıl amelî imtihanın tam sırası gelmişti. Kalemleri bıraktılar ve tüfeklere sarıldılar. Bütün dünyanın tanıdığı Mehmetçiğin süngüsü tüfeklerin uçlarında parladı. Bilek o bilek, yürek o yürek, beyinlerde irfan, kalblerde iman..

Tanrım bu ne kudret?.. Atatürk mü dirildi?... Hayır. Bu kuvvet! Tarihî kuvvet!

Bir gün Tuna boylarından bir Alemdar Mustafa Paşa kopup gelir ve Bab-ı Aliyi basar. Bir başka gün Mustafa Kemal Samsuna ayak basar. Dün de, bıçak milletin kemiğine dayanınca başta yine bir Paşa var.

Bir otuz ağustos sabahı bütün Türkler bir kumanda duydular : "Ordular! İlk hedefiniz Akdenizdir. İleri!"

Ve sonra, Atatürk, Ankaranın en yüksek bir yerine en büyük harflerle, kayalara şunu hak etti : "Hayatta En Hakiki Mürşid İlimdir".

Aradan 38 sene geçmişti. Bir 27 Mayıs sabahı şafak sökerken yine bir kumanda : «Gençler! İlk Hedefiniz HÜRRİYETTİR. İleri!"

Ve hemen arkasından o gün, daha aynı güneş gök yüzünde duruyor ve henüz susan namluların ucundan dumanlar semaya süzülüyordu ki Ankarada Başkumandanın karargâhından çıkanları gördüm. Bütün milletin ve bütün dünyanın saydığı ve sevdiği İlim adamları vazife ve talimat almış, çalışmıya gidiyorlardı. Nemli gözleriyle, güler yüzleriyle yüzbinlerin alkışları arasında çıkıp gidişlerini seyrettim. O mübarek insanlar, o beyaz saçlı ve gözlüklü başlar benim kullandığım en modern silâhlardan, jetlerden ve Honest John bataryalarından daha kuvvetli idiler.

İçeride ve dışarıda, dost ve düşman herkes şunu iyi anlamalıdır ki bizim asıl kuvvetimiz bu hareket ve bu düşünce tarzımızdır.

kişehirde meşhur Komisyonun faaliyetine son verdiği yalanını söylemesi hep oyalamaydı, hep hazırlanan korkunç plânların kamuflajı teşebbüsü idi. Bayar, plânlarını gizlemek lüzumunu duymayacak kadar hunhar ve akılsızdı, Menderes ise muvazenesizdi, fakat ondan çok daha zekiydi. Aralarındaki tek fark bundan ibaretti. Koraltana gelince, Köprülü ona karşı istihzayla karışık bir acıma hissi duyardı. Köprülü, son derece tenperest ve tamahkâr olan sabık Meclis Başkanının gidici olduklarım bir nevi hissikablelvukuyla hissettiğine kaniydi. Fakat, bunun doğru olduğunu isbat etmek ve kendi kanaatini kabul ettirmek kaabiliyetinden mahrum olan Koraltan, mevkiine yapışmağı herşeye tercih ediyordu. Böyle buhranlı anlarda, Köprülüye göre, Koraltan daima Bayarın papağanı kesilir, Bayar ne derse onu sadakatle tekrar etmekten başka hiçbir şey yapmazdı. Bu sebeple Köprülü, Koraltanın mutedil bir siyaset taraftarı olduğuna dair çıkan söylentilere de hiç itibar etmedi.

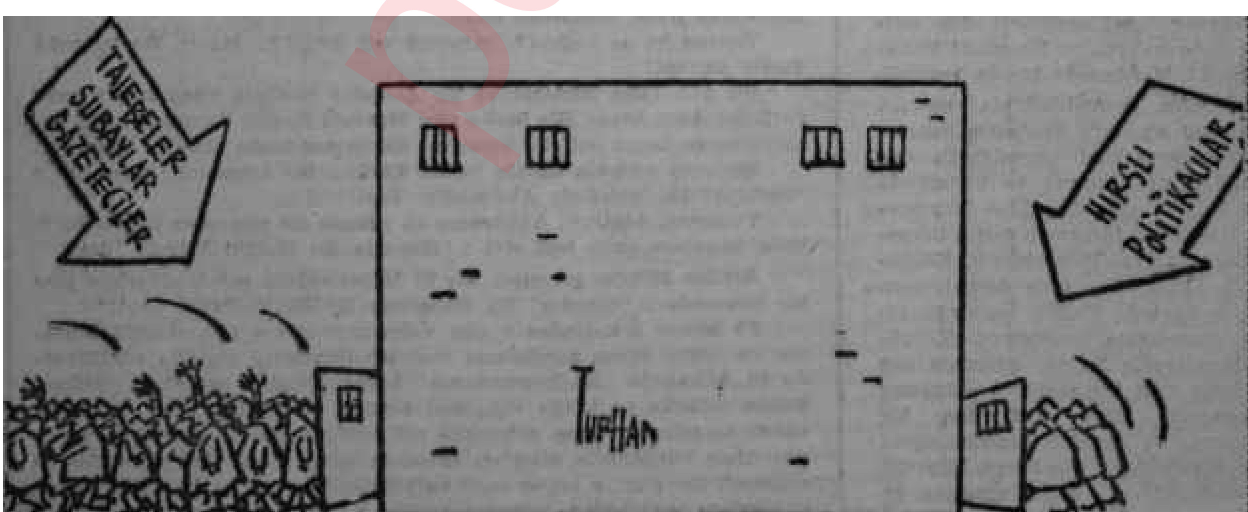
Yağma Hasanın böreği

Aslına bakılırsa dördüncü kurucuyu diger üç kurucunun akibetinden kurtaran onun ahlakıyla ötekilerin ahlakı arasındaki fark oldu. Hakikaten, İhtilalin başarı kazanmasının hemen akabinde girişilen "servet tesbiti" işi ortaya öyle marifetler çıkardı ki bütün parmaklar ağızda kaldı. Sabık Cumhurbaşkanı Bayar 103 milyon liralık bir servete sahip bulunuyordu. Tabii bu, üstadın Türkiyede muhafaza buyurduğu paraydı. 103 milyon!., Bunun nasıl kazanılabileceği hususunda kimsede zerre kadar tereddüt uyanmazdı. Zira Cumhurbaşkanlığı tahsisatı ayda 15 bin liraydı. Bu, senede 180 bin lira ediyordu. Bayar on senedir Cumhurbaşkanıydı. Demek ki bu on yılda metelik sarfetmemiş bulunsa elinde 2 milyon liradan az bir para bulunacaktı. Bunu işletmiş olsa ve büyük ticari dehası sayesinde bire on kazansa gene de serveti 30 milyonu geçmeyecekti. Açıkta 83 milyon lira kalıyordu ki bu, Bayar ve Menderes rejimlerinin nasıl bir rejim olduğunu ortaya koyuyordu. Bu hafta ellerde dolaşan bir vesikaya nazaran son hükümetin azalarının topyekûn parası 700 milyonun üstündeydi. Sadece Örfi İdare Komutanı Namık Argüçün 256.000 lirası tesbit olunmuştu. Tabii bu paralar bloke olunmuştu.

Bu hafta içinde D.P. ileri gelenlerinin evlerinde de arama yapıldı. Haftanın sonlarına doğru Kavaklıdere semtindeki bir dairenin aranması sırasında ele geçenler arasında insanı kahkahadan bayıltacak "hatıralar" vardı. Doğrusu istenilirse daire bir Bakanın değil, bir sosyete hanımının, Ankara ve dünya sosyetesinin pek yakından tanıdığı zarif Vesamet Kutlunun dairesiydi. Daireden sadece Fatin Rüştü Zorluya ait veya Fatin Rüştü Zorlu tarafından verilmiş hatıralar çıktı. Başbaşa resimler, ithaflı fotoğraflar ve birbirinden hisli aşk mektupları! Hususi kibrit kutularının üzerinde Zorlu ile Kutlunun başbaşa portreleri vardı. Bunların dışında, Vesamet Kutluya ait dairede fazla mücevherat bulunmadı. Fakat zarif sosyete hanımının Türkiyeden Ziyade hudutlarımız dışında vakit geçirdiği, İsviçrede ikamet ettiği, Londrada bir kata sahip olduğu bilindiğinden buna şaşan olmadı. Fatin Rüştü Zorlu ne zaman "siyasi sebepler" le yurt dışında bir seyahata çıksa Vesamet Kutlu derhal orada arzı endam ediyor, bazı otellerin kayıt defterine isimleri "Bay ve Bayan Zorlu" diye geçiyor, zaten Zorlunun yanında götürüp getirdiği gözde hariciye memurları "Hanımefendi" olarak bu sosyete hanımını biliyorlardı. Böylece Zorlu yurt içinde ve yurt dışında yalnızlığın ıstırabını çekmiyordu. Bilinen bu hakikatler açıklandığında Fatin Rüştü Zorlunun bol dövizle niçin sık sık dünya başkentlerini dolaştığı, ikide bir Parise kadar uzanıverdiği herkesin malûmu haline geldi. Bir devrin bütün kirli çamaşırlarının ortaya serilmesi muamelesi böylece başlıyordu. Fatin Rüştü Zorlunun kendi evrakı arasında ise daha "istifadeli" bazı vesikalar çıktı. Bunlar, membaı meçhul ama meblâğ itibariyle göz kamaştırıcı makbuzlardı. Pariste ikamet eden bir Selim Osmanla sabık Dışişleri Bakanının münasebetleri servetleri tahkikle vazifeli kimselerin şiddetle dikkatini çekti. Bu Selim Osmanın Emin Kalafatla da münasebeti olduğu anlaşıldı. Haftanın sonlarında Fatin Rüştü Zorlunun, İparlar tarafından getirilmiş bulunan bir şilep filosu -düşününüz: şilep filosu!- ile alâkası araştırılıyordu.

Sarılan evler

Bakan evlerinin nasıl araştırıldığı hususunda İnönünün de oturduğu meşhur Ayten sokağın sakinleri bu

YAZISIZ

ler. Vakit öğleyi çoktan geçmiş, herkes istirahata' çekilmişti. İşte bu sırada bir GMC gelerek sokağın başında durdur önden giden jipten tabancalar ellerinde genç subaylar atladılar. Âskerler süngü takmışlardı. Bir lik,24 numaralı evi bir anda sardı Ev Hasan Polatkanın eviydi. Bir subay kapıyı çaldı. Bayan Polatkan evde yoktu. Subay kapıyı açan genç kızdan Bayan Polatkanın çağırılmasını istedi. Bir komşusuna gitmiş bulunan Bayan Polatkan aceleyle geldi. Subaylar iyi muamale ediyorlardı. Evin aranması için emir verilmişti, İlk İhbar evde "gizli bir toplantı yapıldığı merkezdeydi Fakat bunun aslı faslı olmadığı derhal anlaşıldı. Subaylar her tarafı dikkatle gözden geçirmeye başladılar. Sabık MaliyeBakanının zengin bir gardroba sahip bulunduğu anlaşılıyordu. Bu arada Bayan Polatkanın normel sayılacâk miktardaki mücevherlerine el konuldu. Aramanın zaptı için bir hakim subay getirildi, mücevherlerle

kıymet takdir etmek üzere de bir kuyumcu celbedildî.Ev 'bu suretle bodrumundan tavan arasına kadar süzgeçten geçirildi. Bu esnada bazı İhbarlar vuku buldu.Rîvayete göre İhtilalden bir kaç gün sonra bir ka-

dın evden, elinde bir çantayla çıkarken görülmüştü. Bir başkası subaylara Polatkanın Tandoğan meydanı üzerindeki Meydan apartmanın araştırmalarını tavsiye etti.'Subaylar bunları dikkatle dinlediler Ev uzun

müddet kordon altında kaldı. Alışverişe çıkması gereken evlâtlık bakkala Süngülü bir erin nezaretinde gönderildi Kapının önünde İstanbul plâkalı bir yeşil araba duruyordu. Subaylar bunun kime ait olduğunu sorduklarında Polâtkanın küçük kardeğine ait bulunduğunu öğrendiler. Evde ele geçen eşya giyim eşyasının aşırı bolluğu hariç- normaldi. Akşama doğru, arama bittiğinde askerî kordon kaldırıldı.

Ankaradaki bütün Bakan evleri bu şekilde teker teker gözden geçirildi ve bulunanlar zabıtlarla tesbit edidildi Bakan olmayan Demokrat büyüklerin evlerinde ve bunların çalınma mahallerinde de titizlikle aramalar yapıldı. Doğrusu istenilirse haftanın sonunda bu şekilde ele geçmiş bulunan. vesikalar göz kamaştıracak miktarı bulmuştu: Bilhassa vesikalar atasında son derece alâka uyandırıcı olanları vardı. Hükümet buhların en kısa zamanda ve kesin şekilde, delilleriyle açıklanmasına karar verdi.

İhtiyat Tedbirleri

Şehirlerde bunlar cereyan ederken, Bu hafta uçaklarda ve hava meydanlarında da subaylar ciddi tedbirler aldılar. Hakikaten haftanın ortalarında uçakla İstanbuldan Ankaraya gelenler Yeşilköyde uçağa girdiklerinde bir binbaşıyla karşılaştılar. Binbaşı gayet nazik şekilde silah araması yapılacağını söyledi. Yolcular uçağın giriş mahallihde ,ellerini havaya kaldırıyorlar, binbaşı üzerlerini yokluyordu. Elde tâşınan bütün çantaları hostesler açtırıyorlar ve kontrol ediyorlardı. Tedbirin gayesi, silahlı bir suçlunun havada pilotu tehdit suretiyle uçağı yurt dışına "Çıkmaya mecbur etmesi ihtimalini önlemekti; Böyle hâdiseler çok görüldüğünden hiç bir suçlunun kaçamaması için ciddi tedbir almış bulunanlar uçakları da kontrol altında tutmayı faydalı görmüşlerdi. .

Bundan başka,. şehirden şehire uçakla gidenlerin eşyalarında da araştırmalar yapıldı. Bavullarda aranan, mücevher, -para ve kıymetli eşyaydı. Gayrımeşru şekilde servet yapmış olanların korku içinde yaşadıkları ve ellerindekini emin mahallerde saklamaya çalıştıkları biliniyordu. *Tüc*cardan haraç alma muamelesini İstanbulda idare etmiş, İnönün Amasya kongresine gönderdiği me-

Hasan Polatkan
Gardrobu zengindi

seajdâ bâhsettiği vurguncu iş adamı zümresinîn açık temsilcileri olarak portakal çıkmış Menderesin emriyle Muhalefet liderine hakaret dolu, küstah telgraflar göndermiş olan Sait İbrahim Esi ile Raif Dinçkök haftanın başlarında Tevfik olunarak Davutpaşa kışlasına, ideal arkadaşlarının arasına gönderildiler. Bu arada hayret uyandıran, İş Bankasının başında haraç alma maumelesinin başlıca vasıtası olarak kullanılan Ahmet Dallının vazifesinden alınmması oldu. Hâlbuki ekibin başkanı Medeni Berk'de, diğer vasıtaları Kemal Âygünler Emin Kâlafatlar,Rıfat Kadızadeler de vezaret altına çoktan sokulmuşlardı.Ahmet Dallı tarafından tazyike maruz bırakılmış olanlar alakalılara haftanın sonunda başvurarak vaziyeti anlattılar.

Zaten hafta İçinde gazete,almak' için kuyruğa giren vatandaşların el, lerine, geçirebildikleri gazetelerde en fazla yer alan haberler sabık iktidar mensuplarının suiistimalleriydi. Hemen her gazetenin birinci sahifesinde, birkaç yerde birden,D.P.kodamanlarının nerelerden neler çaldıkları, hangi şirketlere ortak oldukları, dışarıdaki bânkalarda kaçar liraları bulunduğu haber veriliyordu Bu tip hadiseler o kadar çoktu ki hafta sonunda gazetelerin Ankara muhabirleri birkaç milyon lirayı asmayan suiistimalleri küçük polis haherleri" "gibi' "görmeğe' ve üzerlerinde fazla durmamağa **başladılar.' Hükü-**

mete gelince, bu işlerle uğraşmak üzere bütün bir teşkilâtı seferber etmek lüzumu ortaya çıktığından haftanın sonunda ayrı bir Tahkikat Komisyonu kuruldu,

Patlıcanla efendi hikâyesi

Fakat bir zamanların bu çalımlı ve fütursuz beyleri, baştaki Beyfendi ve onun da üzerine yerleşmiş Sayın Zat İhtilâlin başarıya ulaştığı katileşir katileşmez cezaların en büyüğünü derhal çekmeye başladılar : En ileri dalkavukları en amansız düşmanları haline giriverdi! Aman yarabbi, "bunların ne mel'un olduğu" nu bu hafta içinde en yakınlanndan, onların el ve ayak yalayıcılarından dinlemek lâzımdı.. Bayar mı? Menderes mi ? Filanca Bakan mı ? Daha on gün evvel bu isimlerin şakşakçılığını yapanlar bir anda değişiverdiler. Meğer kimler ve kimler Menderese bu yolun çıkmaz yol olduğunu söylemişti de "o deli herif" aldırmamıştı ! Sadece bir takım gazetelerin yeni çehrelerine bakmak bile insanı iğrendirmeye yeter hale geldi. Bir taraftan eski efendilerine küfredenler bir taraftan da iktidarı elde tutanları eskilerin durumuna düşürmek için faaliyete girişmişlerdi bile.. O kadar ki adeta Menderes isminin yerine Gürsel adını oturtmak, Menderesi de İnönü yerine küfürlere muhatap kılmak bir yeni sanat oluverdi. "Mahut telgraflar" şimdi aynı kimseler tarafından aynı tarzda, değişik adrese çekiliyordu. Ortada "Kalkınmamızın baş mimarı", "Saadetimizin banisi", "Işık saçan adam" veya "Nurlu İstikbalimizin kurucusu" elbette ki kalmamıştı. Ama şatafatlı sıfat meraklıları General Gürsel ile mesai arkadaşlarına etiket yakıştırmakta birbirleriyle yarışa girdiler. Şark kendisini belli ediyordu. Hani bu haftanın sonlarında manzara öylesine kötüleşti ki Menderes ve arkadaşlarının her gün bir yeni hıyaneti, bir yeni hırsızlığı ortaya çıkıp ta herkesin hiddetini celbetmeseydi belki de bu mecmua -düşününüz, bu mecmua!- eski İktidarı eski İktidarın en koyu taraftarlarına karşı savunmaya kalkışmaktan kendisini alamayacaktı. C.H.P. İktidarı devrinde Falih Rıfkı Atayı sevmeyenlerin söyledikleri "Siz bu İktidarın kötülüklerini, iktidar değiştiğinde Falihten dinleyin" sözü adi bir iftiradan ibaret kalmıştır. Atay, saygı duyduğu herkese saygılı kalmakta devam etmiş, eski devrin haklı tarafları aleyhinde tek söz söylememiş, söyletmemiştir. Ama bu bir hafta boyunca D.P. İktidarının muteber Havadis gazetesini görenler ve onun başyazarı Mümtaz Faik Fenikin yazılarını okuyanlar ağızları bir karış açık kalmaktan kendilerini alamadılar. Tabii Havadis, Bâbıâlinin havası değişen tek gazetesi değildi. Ağızlarda dolaşan bir nükte, Dr. Namık Gedikin, Hürriyetin İhtilâlden sonraki bir sayısını gördükten sonra intihar etmiş olduğuydu. Daha küçük beslemelerin hali ise daha da bulantı veriyordu. Aradan yirmidört saat geçmeden dönüşe başlayanlar bir anda hürriyetin en koyu taraftarı, Menderes rejiminin baş düşmanı kılığına girdiler ve umumi efkârın karşısındaarzı endam ediverdiler. Bakanlıklarda eski Bakanların en yakınlarının onların en büyük muanzı oldukları ancak inkılâp hareketinin başarıya ulaştığı kati hal alınca ortaya çıktı. Dışişleri bakanlığında Zorlu aleyhinde en acı sözleri söyleyenler ve onun marifetlerini birbir anlatanlar -gerçi bu marifetler doğruydu ama..- "Fatinin sefirleri" oldu. Dün Menderese laf söyletmektense hayatlarını vermeyi tercih edeceklerini katiyetle söyleyenler ise "Asmalı bu adamları!" hükmünü görülmemiş kolaylıkla veriyorlardı. Bu bir hafta içinde eski şakşakçı çevrelerinde en ziyade duyulan söz "Ben onlara söyledim, birader!" sözü oldu. Daha insaflıların ileri sürdükleri mazeret ise "Ah, içim kan ağlıyordu ama, bilmezsin bana ne kadar baskı yapılıyordu" dan ibaret kaldı. Susup oturmasını bilen bir tek şakşakçı çıkmadı. Bunları gördükçe muhtemelen Burhan Belge, emniyet altında bulundurulduğu yerde kendi kendisini yiyor "Ah, bu yeni İktidarı simdi dışarda olsam ben ne güzel över, felsefesini ne mükemmel şeklide yapardım" diyordu.

Piliç Osmanın açıklamaları

Fakat manzara bu hafta içinde sadece trajik taraflarıyla kalmadı. Levhaya İlâve olunan bir kaç neşeli renk ayrı revnak verdi. Mesela meşhur Şahane Klübün "Piliç Osman"ı. Osman Aytuğ Taksimdeki muhteşem Pamuk Palas apartmanının iyi döşenmiş 5 numaralı dairesinde sabıkalılardan şöyle şikâyet etti :

"— Allah bu günleri bize gösterdi. Bu sayede hayatımı kurtardım. Son günlerde yapılan tehditler yüzünden gece sokağa - o sıralarda örfi idare vardı ve gece sokağa çıkma yasağı kaldırılmamıştı- çıkamaz oldum. Bütün paramı, pulumu elimden aldılar. Ben D.P. liderlerinin çevirdikleri bütün dolapları bilirim. -Piliç Osman son derece ketum bir zattır ve ağzından kolay kolay laf çıkmaz-Bütün bunları bilmemin sebebi, kendileriyle pek samimi olmamdır. Sırlarını bildiğim için beni yurt dışına yollamağa kalkmışlardı."

Piliç Osmanın itirafları hakikaten eğlenceliydi, Ethem Yetkiner kendisini çağırtmış ve "Hayatımdan bık-

Osman Aytuğ arkadaşlarıyla birlikte
Şahane Klübün şahane tornistancısı

tım, intihar ediyorum" yazılı bir kâğıdı imzalatmağa uğraşmıştı. Aynı usulü polis müdürü Faruk Oktay da denemişti. Piliç, bu kâğıdı işkenceyle imzalamak zorunda kalmıştı. Bundan sonra kendisinden devamlı para sızdırılmıştı. Şimdi Piliçin istediği çok bir şey değildi : Sadece Menderesin ipini çekmek istiyordu!

Piliç Osman neler bilmekteydi, neler.. Adamcağız adetâ bir teypti. Kendisini en ziyade üzenler D.P. büyüklerine yakın hanımlar olmuştu. Hepsinin ayrı ayrı kaprisini çekmiş, arzularını yerine getirmiş, ne dedilerse yapmıştı. Gerçi bu sayede kazancı oldukça yerindeydi. Öyle ki bir senede Hiltona 280 bin lira gibi bir meblağ ödeyebilecek adamdı. Gelgelelim gene de yaranamamış ve sadece bildiklerinden ötürü gazaba uğramıştı. Şimdi hürriyet geri gelmişti. Memlekette alabildiğine serbestlik vardı. Bu adamların, memleketi soyup soğana çeviren bu adamların elbette foyaları meydana çıkacaktı. Piliç Osmana göre, hırsızlığın büyüğünü Menderes yapmaktaydı. Temin edilen dış kredinin büyük bir kısmı Menderes adına yabancı bankalara yatırılmaktaydı. Şahane Klubün sahibi bütün bunları anlatırken son derece rahat konuşuyordu. Hele Ferit Sözenden -Türk Saganı Suzan Sözenin kocası ve Emniyet Müdür Muavinidir- çektiğini kimseden çekmemişti! Şahane Klübün kapatılarak hırsızlar tarafından soyulduğu komedyasının iç yüzünü Piliç açıkladı. Çalınan bütün gümüş takımlar şimdi Polis Müdürünün ve Müdür Muavininin evini süslemekteydi!

Piliç Osmanın dayanamadığı bir şey daha vardı. Bu adamlar ahlâk kaidelerini hiçe saymaktaydılar! Nice nice güzel kadınlar İktidar zoruyla Kalafatın, Ağaoğlunun, Ahmet Salih Korurun kucaklarına atılmıştı!

Şahane Kulübün sahibi, sabık Cumhurbaşkanının başından geçenleri de öylesine ballandıra ballandıra anlatmaktaydı ki, sabık Devlet Başkanı söylenenleri duysa, kendi hesabına sonsuz bir sevince kapılırdı. Hele Piliç Osman bildiklerinin en önemlisi olduğunu belirttiği yere gelince adetâ coştu. Dedi ki:

"— Ben zamanı gelince paraları; Avrupanın nerelerine, nasıl gönderildiğini açıklar, diğer ahlâksızlıkların ve gayrımeşru işlerin nasıl yapıldığını da söylerim."

Lüks konuşuyor

Piliç Osman eski devrin perde arkasında kalmış -daha doğrusu yatak örtüsü altında kalmış- eğlenceli taraflarını açıklayan tek mütehassıs olmadı. Bu haftanın içinde belki daha da selâhiyetli bir başka ses Piliç Osmanın itiraflarına eklendi. Lüks Nermin de konuştu ! Adını geçmiş devrin en kudretli adamına veren meşhur rendevucu hiç beklemediği sırada eski iktidardan yediği darbenin şimdiye kadar açıklayamadığı sebebini alenen anlattı. Lüks, itiraflarına bir randevucu olduğunu ve bunu herkesin bildiğini söylemekle başladı. Saklayacak bir şeyi yoktu. Eski devrin Büyükleri ,de bunu pek âlâ biliyorlar, kendisinden hizmet istiyorlardı. Lüks, bu hizmetlerden bir kısmını anlattı. Kadıncağız sabıklara saçını süpürge etmiş, bir dediklerini iki etmemişti. Yabancı misafirler gelmiş, Lüks bulunmuş, "Aman" denmişti. "Ne olursa senden olur. Yüzümüzü kara çıkarma. Bak misafirler eğlenmek, hoşça vakit geçirmek istiyorlar." Lüks Nermin gık dememiş, hiç bir karşılık beklemeden -sadece biraz müsamaha ve alınan haraçlardan tenzilât- istenilenleri yerime getirmişti. Ama bir gün, olacak bu ya, Lüks Nermin istenilen evsafta mal bulamamıştı. Kötü mal kullanmayı bunca senelik meslek hayatına yediremediğinden istenilen hizmeti görememişti. İşler bundan sonra kötüye gitmiş, Nermin bütün yıldırımları üzerine çekmişti. Bu hak kaniyete sığar mıydı ? İktidar mensupları kendisinden öyle feci bir öc almışlar ve Lüks Nermini öyle hallere düşürmüşlerdi ki, Allah kimsenin başına vermesindi. Bir kere bir buçuk milyon liranın üzerinde bir vergi ödetmişler ve kadıncağızı bir anda fıkara edivermişlerdi. Ya hapishanelerde geçirdiği günler? Onlar da cabasıydı.

İşte bu yüzden Lüks Nermin eski iyi müşteri ve velinimetlerinin bütün foyalarını ortaya koyuyordu. Artık Lüks sabık Başbakanın son derece çirkin bir erkek olduğunu söyliyecek kadar ateşli bir muarızdı. Mamafih anlattıkları alâka uyandırıcı şeylerdi. Bir defa Dr. Namık Gedikin polislerinin Lüks Nerminin ticarethanesinden son derece külliyetli miktarda haraç aldıkları anlaşılıyordu. Sonra daha büyüklerin de hisselerini ayırmak vardı. Lüks Nermin bu yüzden neredeyse boğaz tokluğuna çalışmak mecburiyetinde kalacaktı.

Çirkin Menderes

Bütün bunlar bir bakıma faydalı oldu. Bu haftanın sonunda Menderesin nasıl mülevves bir idare kurduğu, devlet adamlarının nelerle meşgul oldukları, kimlerle arkadaşlık ettikleri ve bütün bayağı tarafları herkes tarafından adeta ezbere biliniyordu. Bir Başbakanın, bir Cumhurbaşkanının böyle ahbaplıklar kurabileceği, böyle hayat sürebileceği bundan on sene evvel Türkiyede hiç kimse tarafından düşünülemezdi. Halbuki on senelik D.P. iktidarı işte bu çeşit bir mazi bırakarak Türk siyasi hayatından kayboluyordu. Elbette ki onun bütün tesirlerini izale etmek kolay olmayacaktı ve bugünkü muvakkat idare de, seçimle iş başına gelecek normal idare de Menderesin ta memlekete yaptığı büyük fenalığın izlerini silmek için çok çalışacaktı. Zira Menderes, sistemini ahlak düşkünlüğünün üzerine bina etmişti.

Tatlısu kahramanları

Fakat 27 Mayıs harekâtına ibret verici levhası bundan ibaret kalmadı. Her hâdisede mutlaka kendi taraflarına yontulacak bir taraf arıyan politikacılar da hele ilk, günler birinci plânı sanki kendileri işgal ediyorlarmış gibi bir hevese kapıldılar. Bunların başında tabii Ka-

AKİSin bu sayısı 158.294 adet olarak basılmıştır.

sım **Gülek vardı. Eski Genel Sekreter haberi duyar duymaz, yapılması gereken hareketi yaptı, kalktı İsmet İnönünün evine geldi. Zaten bütün CHP. ileri gelenleri derhal Paşanın yanına koşmuşlar, vaziyeti oradan takip etmişlerdi. Zira hazekât, herkes gibi onlar için de bir sürprizdi» İnönü arkadaşlarıyla görüştü, o n l a ra sükûnet .tavsiye etti, harekâtın tamamlanmasını takiben de memleketin yeni idaresine candan yardımcı olacaklarını bildirdi. Tabii ortada ban işgüzarlar yok delildi. Bunların ekserisi -işin eğlenceli -tarafı budur-. Menderes devrinin en karanlık son bir ayı zarfında sesleri hiç duyulmamış olanlar, ya da toplantılarda en. pasif fikirleri savunanlardı. Şimdi, bunca iyi niyetle ve bunca başarıyla harekatı idare edenleri idare etmeye kalkışıyorlar, kendilerine roller ayırıyorlardı. İnönü en kati şekilde bu gibi -heveslerin önünü aldı. Yeni idare hakemlik vasifesini üzerine alıyordu, en kısa zamanda dürüst seçimler yapılacaktı o gün Cemal Gürsel henüz seçimlerin azami üç ay içinde yapılacağı yolundaki kesin taahhüdünü millete vermemişti-, siyasî hayat yeniden başlayıncaya kadar sükûneti muhafaza etmeye lüzum vardı. C H P . Genel Başkanı daha işin başında askerlerin bir endişesini gayet iyi anladı. Askerler, bu harekatın C.H.P. ile birlikte yapıldığı intihamdan sakınıyorlardı. Her iki taraf ta fikren aynı platformun üzerinde bulunduğu için ve Paşa aylardan beri bir İhtilâlin İhtimalini İktidara hatırlattığından böyle bir intibaın uyanması elbette ki imkânsızdı. Şimdi, aslı olmayan bu intibaı düzeltmeye . çalışmak yerine intibaı kuvvetlendirmek doğru değildi. İnönü, askerleri haklı buldu ve o sahada onlara yardımcı kesildi Zira İhtilâlin bu kadar kısa zamanda ve hemen hemen cansız şekilde neticelenmesi askerlerin partilerin dışında ve Ordunun partilerin üstünde kalmasının eseriydi. Şimdi bu eseri tehlikeye düşürmek hiç kimsenin hakkı olmamak, gerekirdi. Üstelik İnönü yabansı gazetecilere verdiği demeçlerde de D.P. nin parti olarak kalmasını tabii bulduğunu, başka bir şeklin düşülemeyeceğini, meşruiyet dışına çıkanlara devleti, hükümeti ve Büyük Meclisi ellerinde tutanlar olduğunu açıkladı.**

Buna rağmen bazı C.H.P leri bazı hafifliklerde bulunmaktan kendilerini alamadılar.

Alkış Merakı

O **gün -kalabalıklar mütemadiyen İnönünün evi önünde toplandılar** ve tezahürat yaptılar. Paşa "balkona ancak bu kalabalıkları dağıtmak maksadıyla çıkıyordu. Buna mukabil Kasım Gülekin belki on defa evden, çıkıp eve dönmesi, eliyle selamlar verip kendisini alkışlatmaya çalışması dudaklarda müstehzi tebessümlere yol açtı. Halk öylesine neheyecanlı, -.coşkun, ..neşeliydi ki kimi görsen sevgi.gösterisi .yapıyor, hakikaten bugünler için çalışmış bulunanları -Kasım.-Gülek, de bugün. için çalışanların elbette ki bağında gelir- alkışlıyor, onlara minnettarlığım ifade ediyordu. Bu hissiyattan şahsi istifadeye gayret iyi karşılanmadı ama kimse de (üzerinde durmadı. Ancak .Gülek işi orada bırakmadı.

Kasını Gülek

Bir garip taktikçi

Ertesi gün Atatürk Bulvarı üzerinde garip bir manzaraya rastlandı. Bir kaç bisikletli bir otomobilin önünden gidiyor, halka otomobili göstererek "Kasım Gülek! .Kasım Gülek!" diyorlardı. Heyecan içinde olan halk .eski ..Genel. Sekreteri, haraketle alkışlıyor, etraf karışıyor, sükûnet, bozuluyordu. Halbuki İhtilâlin ikinci günüydü ve yıllardır .gerilmiş asapların bir anda boşanıverip ıstırap çekmiş halk. kütlelerinin D.P. binaların tahribinden çekiniliyordu. Harekâtın bir partiyle alâkalı olduğu .zehabını uyandırmanın da doğrusu mânası yoktu. Bu yüzden, Menderesin İzmire gitme kararı üzerine Partice İzmire mukabil bir hareket yargılamasını sağlamal için gönderilmek istendiği halde "korkup "gitmeyen ve İstanbula kapağı atmayı .tercih eden eski Genel, Sekreterin şimdi her şey olup bittikten sonra bir fatih edasıyla caddelerde 'dolaşması askerî makamların haklı "olarak'hoşuna gitmedi. Kasım Güleke evvela bu işten, vazgeçmesi rica olundu.'Fa. kat eski Genel Sekreter hafifliğinde ısrar edince Örfi İdare Komutanlığına getirilmiş olan General Cemal Madanoğlu Kasım Gülekin derhâl evine, dönmesini ve evinden çıkmamasını emretti. Elbette ki vaziyeti .bu hale hiç .getirmemek daha doğruydu. Ama Gülek ancak bu şeklide yola geldi.

Mamafih eski "Genel 'Sekreter ümidini.pek , kaybetmemişti. Cemal Madanoğlu Ankara Örfi İdare '.Komutanıydı. . .İstanbula karışamazdı ya.. Gülek derhal İstanbula koştu ve Ankarada kursağında kalan hevesini orada tatminin yollarını aradı. İhtimal ki bu bir hastalıktı ve tıpkı Menderes gibi Gülek de kendisini alkışlatmadan duramıyordu. Fakat eski Genel Sekreterin talihi İstanbulda da iyi gitmedi ve askerî makamlar bir defa daha.bu neviden hareketlerden hoşlanmadıklarını belli ettiler,

İhtarıyla birlikte!

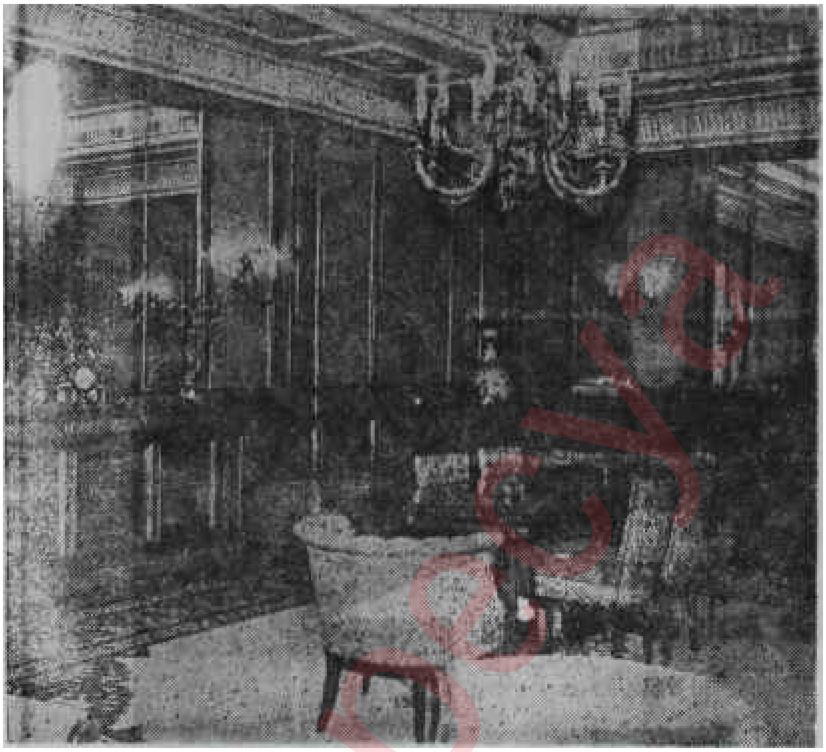
Bir de Demokrat

Kasım Gülek talihini - deneyen **tek** politikacı olmadı. Bir de Demokrat, normal şartlar altında cesurane şekilde girişemediği bir teşebbüsü yeni şartlar altında başarıya ulaştırabileceği ümidiyle "yola döküldü. Sıtkı "Yırcalı kafasında daima D P . yi Menderesin-elinden almak gayesini muhafaza etmiş, bütün tutumunu ona göre 'ayarlamıştı. «Fakat ihtiyat dozunu fazla kaçırdığından 'kendisi için en müsait zamanlarda dahi bir ciddi hareket yapamamıştı. ihtilali bir fırsat saydı.

Sıtkı Yırcalı' harekâtın ilk günü diğer D.P. büyükleriyle birlikte tevkif olunmuş ve Harbiyeye götrülmüştü. -Fakat sonradan .General.Gemal Madanoğlu Harbiyeye gelmiş tevkif edilenlerân adedinin lüzumundan fazla kabarık bulunduğunu görmüş, histeleri tetkik etmiş,Şem'i Ergin ile Sıtkı Yırcalıyı yanına çağırtarak onlarla birlikte "yolda dolaşması kabil; Demokrat'ları seçmiş .ve hepsini serbest.bırakmış. Balıkesirin eski milletvekili .bütün milletvekilleri artık eski millivekilidir askerlerin iki parti arasında tarafsız kalacaklarını ..bildirmeleri üzerine ve kulağına fısıldanan bazı tavsiyelerek uyarak Kızılayda bir gösteri gezintisi yaptı. Bir kaç taraftarının arasından geçerek D.P. nin levhası

sökülmüş Ankara İl Merkezine geldi. Taraftarları alkışa başlayınca bir kısım halk da katıldı. Fakat biri "Şimdi kahraman mı kesildin? Mecliste neden sesin çıkmıyordu?" diye bağırınca kalabalık "yuh" diye bağırışmaya koyuldu. Yırcalıyı askerler muhafaza altında hadise yerinden uzaklaştırdılar. O zaman anlaşıldı ki Balıkesir milletvekili gibi mutedil milletvekillerini dahi halk henüz hazmedememekte, onların Mecliste susmuş olmalarını affetmemektedir. Teşebbüs başarısızlığa uğradıktan bir kaç gün sonra, D.P. büyüklerinin planları ortaya çıktığında zaten Sıtkı Yırcalının tekrar emniyet altına alınmasına lüzum hasıl oldukça Bayar ve Menderes ile arkadaşlarının vatana hıyanet suçları daha iyi belli oluyor, delilleri toplanıyordu. Halkın hissiyata o haldeydi ki cuma akşamı Bayan Reşide Bayar kızı Nilüfer Gürsoy ve torunları ile İzmire hareket ederken kendisini hava alanında görenler başlarını çevirdiler. Cinayetler sadece canileri değil aynı ismi taşıyanları bile lekelemiş, halkta lanetine maruz bırakmıştı. Ama bu dahi, hiç düşmeyeceklerini sanan D.P. büyüklerine zamanında hatırlatılmıştı.

Buna rağmen, Bayar ve Menderes millete vuracakları son darbeyi dahi hazırlamışlar, planlamışlardı. Sabık Başbakan Konyaya gittiğinde

Menderesin Park Oteldeki çalışma odası
Parası devlet kesesinden çıkıyordu

du ve Balıkesir milletvekili Şem'i Erginle birlikte öteki arkadaşlarının arasına katıldı.

Derin İnfial

Plânların duyulması millette D.P. büyüklerine ve onların yardakçılarına karşı duyulan hiddeti, infiali arttırdı. Radyodan hafta sonunda cuma günü bildirildiğine göre Üniversite hâdiseleri sırasında katledilen genç talebelerin cesetlerinin yok edildiği, hattâ bir kısmının kıyma makinelerinden geçirildiği veya ıssız yerlere gömüldüğü yolunda haberler alınmıştı. Üniversitede de bir tahkik heyeti kurululmuştu. Gün geçgöğüslerine Altıoklu rozet takılı bir kaç bin Demokrat bir suikast gösterisi yapacaklar, böylece hükümete harekete geçme sebebi vereceklerdi. C.H.P. derhal kapatılacak, Ankarada derhal katliam ve tevkif başlayacaktı. Gerçi Bayarın da, Menderesin de bilmediği mesela onlar bu planı hazırlarken Ankarada güvendikleri Merkez Komutanı General Muammer Ülgenin bütün teşkilâtıyla ihtilâl emrine girmiş olduğuydu. Belki Bayarın komitacı ruhuna uygun tasavvurları başarıya kavuşamayacaktı ama -muhakkak kavuşamayacaktı- her halde kardeş kanı dökülecekti

26
AĞUSTOS
ÇEKİLİŞİ
TALİH
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ve
ZENGİN
PARA İKRAMİYELERİ İLE
SİZİN DE
KAPINIZI ÇALACAKTIR
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

Polis Meselesi

Günler var ki Türkiyede bir camia tarifsiz ıstırap içinde kıvranıyor. Bu camia, polis camiasıdır. Memlekette bir inkılâp vukua gelmiş bulunuyor. Sevilmeyen bir idare devrilmiş vaziyettedir. Millet topyekun bayram yapıyor. Buna mukabil kocaman bir kitle, ağzını bıçak açmaz halde vatandaşlarının sevincine seyirci kalmakla yetiniyor. Bu kitle mensuplarının çocukları vardır: Babalarının ne iş yaptığını söyleyemiyorlar. Bu kitle, mensuplarının eşleri vardır: Kocalarının mesleğini açıklayamıyorlar. Bizzat kendileri ise, taşımaya hak kazandıkları üniformalarını giyip sokağa çıkamıyorlar. Zira halkın nefreti, dünyanın bu en büyük azabı gelmiş, başlarına çatmıştır. 27 Mayıs hareketinden bu yana hemen hiç bir şehirde resmî polis görmek imkanı yoktur. Polis üniforması taşımaya cesaret etmenin, linçi göze almaktan artık zerrece farkı kalmamıştır.

Bir noktayı belirtmek lâzımdır. Bir kısım mensuplarıyla polis, kendi kendisini böyle bir muameleye

Polislerden bir grup
Talihsizlikleri: Rejim

müstahak hale getirmiştir. Tam otuz gün devam eden Menderes rejimi aleyhtarı nümayişlerde gençlik ve halk, karşısında eli copla polisten başka kimseyi bulmamıstır. Askeri birlikler sempatik bir tarafsızlık muhafaza ederlerken polis kıtaları, atlı ya da yaya, hürriyet İsleyenlerin üzerlerine saldırmışlar, bunları fena halde dökmüşlerdir. Bir Zeki Şahin, bir Bumin Yamanı''n Menderes polisinin canlı misalleri halinde şöhret olmuşlar, her üniformanın altında halk ya bir Şahin, ya bir buminoğlu görmeye başlamıştır. Aslına bakılırsa askerî birliklerin subaylarının vatanperverâne hisse altında hareket etmelerine mukabil Emniyet kuvvetlerinin başına yerleştirilmiş bir kaç âdi insanın hareket tarzı bugün bütün Türkiyede ve bilhassa İstanbul ile Ankarada polise karşı duyulan tarifsiz nefretin başlıca sebebidir. Nasıl başkentte, Siyasal Bilgiler Fa'kültesinin önünde Mehmetçik, General Namık Argüç kendisine ateş emri verince terütaze gençleri makineli tüfek ateşine tuttuysa kafa yapısı bakımından o Mehmetçikten pek az farklı polis neferi do âmirleri işaret edince nümayiş yapan vatandaşlarının üzerlerine saldırmaktan çekinmemiştir. Yoksa Türkiyede polis kadrosunun D.P. yi tuttuğunu sanmak için deli olmak lâzımdır. Muhalefet lideri İnönünün seyahatlerine katılanlar hemen her bölgede Emniyet memurlarının, fırsat bulur bulmaz gelip İnönünün elini öptüğüne, ona dualar yağdırdığına şahit olmuştur. Meselâ Kayseride şehrin tâ dışına kadar bir trafik otomobili içinde çıkıp İnönüye sevgi tezahüratı yapanlar gene polisler olmuşlardır. Zaten bu topraklar üzerinde, bu milletin ferdi olarak yaşayan basit polis memurlarının diğer vatandaşlardan farklı bir düşünceye sahip olduklarını sanmanın mantıkla bağdaşan bir tarafı yoktur. Polisin karısı tapu memurunun karısının çektiği derdin eşini çekmekteydi. Polisin çocuğu bakkalın çocuğundan daha giyimli değildi. Bizzat polise gelince, namuslu bir polis memuru elbette ki namuslu bir gümrük memurunun hayat şartlarından iyisini ailesine sağlayamıyordu. O halde polisin, öteki Türklerden değişik bir siyasi vaziyet almasını akıl kabul eder mi? Ne var ki polis, vazifesi icabı sokak gösterilerinde ön plâna geçiyor ve bütün şimşekleri üzerine çekiyordu.

Şimdi, bu kitleye mensup pek çok kimsenin bilhassa gençlere, yani münevverlere karşı bir aşağılık kompleksi duyduklarını, bu yüzden onlara, ellerine fırsat geçtiğinde hunharca davrandıklarını saklamanın mânası yoktur. Hâdiseler sırasında şehit olan genç kahramanlar hep polis kurşunuyla vurulmuşlardır. Hele eski iktidar büyüklerinin göz bebeği vaziyetinde olan gayretkeşlerin halkın polise karşı olan nefretinin körükleyicileri sayılmaları gerektiği ortadadır. Bütün bunlar doğrudur. Ne var ki doğru olan bir husus daha vardır ve artık o hususu göz önünde tutmak zamanı gelmiştir: Bir memleket, polissiz yaşayamaz. Bu bakımdan, kendisini fena yola sevkeden mesul âmirlerinden temizlenmiş polislerden müteşekkil bir Emniyet kadrosunun yeniden vazifeye başlaması bir zarurettir. Bunu sağlamak ise herkesten ziyade, aynı üniformayı taşıyan kimselerden zulüm görmüş kimselere, yani gençlere düşer. Genç münevverler şehirlerimizin polise olan ihtiyacını düşünür ve kötü yollara sevkedilmiş bu memleket evlâtlarının şimdi hakikatleri gördüklerini, yüreklerinde hem eziklik, hem de pişmanlık duyduklarını hesaba katarlarsa bu kitleye karşı beslenen nefret yavaş yavaş silinir. Elbette ki bu arada bizzat polis memurlarına düşen bir vazife olacaktır. Bunlar, kendileri olmasa bile meslekdaşlarının halka karşı günahkâr olduğunu yüreklerinin bir köşesine yazmalı, ona göre daha munis, daha terbiyeli, daha az hoyrat davranmalı, kaybettikleri, hattâ asla kazanamadıkları sevgiyi toplamaya bakmalıdırlar.

Ama, bugün Türkiyede mesuliyet mevkiini işgal edenlere de bu işte bir vazife düşmektedir. Emniyet kuvvetlerini o yola sevkeden 1 numaralı mesullerin şiddetle cezalandırıldığını öğrenmeye halkın ihtiyacı vardır. Polisin, Zeki Şahin ve Bumin Yamanoğlu tipi eşkıyalardan temizlenmiş olduğu da açıklanmalıdır. Sonra, unutulmamalı ki Trafik polisleri halkın nazarında coplu polislerden bambaşka hüviyet taşımaktadırlar. Onların vazife başına iadesi vatandaşların gözünü gri renkli üniformaya alıştıracaklar.

Kim bilir belki de bu, bir musibetin doğurduğu bir iyilik olur!

İşte, bütün bu hâdiselerin cereyanı dır ki geçen haftanın sonundan itibaren dünyanın her tarafında, o ta rihe kadar az işitilmiş bir ismi aktü alitenin ön planına geçirdi: Orgene ral Cemal Gürseli Menderes rejiminin devrilmesi üzerine Türkiyeye koşan yüzlerce gazeteci ilk olarak harekete 1 numaralı temsilcisini görmek, onun fikirlerini öğrenmek istiyorlardı. Onlar Türkiyenin yani milli kahramanının şahsiyetini merak ederken bu haftanın ortasında çar şamba günü, Başbakanlık binasında Orgeneral Gürselin bütün ruh hüvi yetini meydana çıkaran bir hadise cereyan ediyordu.

O **gün, g**özleri nemli üç kişi Baş-. bakanlık binasının dış merdivenlerin den ağır **ağır** yukarı çıktı. Kapıda bekleyen otomatik tabanoalı genç teğmenler gelenleri karşıladılar ve ne istediklerini sordular. Üs kimiden tıraşlı olanı güç duyulan bir sesle Başbakan Cemal Gürseli aradıklarını ve şehit teğmen Ali İhsan Kalmazan ailesi olduklarını söylediler. Genç teğmenler mektep arkadaşlarının anne, baba ve kardeşini selâmladılar. Onları yukarı kata çıkardılar ve Cemal Gürselin bulunduğu odanın kapısına getirdiler. Vakit oldukça erkendi. Cemal Paşa her zamanki gibi çoktan kalkmıştı. Şehit teğmenin ailesini bekliyordu,

Kalmazı ailesini ayakta karşıladı. *Ayrı a*yrı herbirine sarıldı. Gözleri demlenmişti. Ağlamamak için kendisini zor tutuyordu. Teğmenin anne ve babasına

—- Evlâdınızı vatana vermekle ebedileştirdiniz. O bir hürriyet kahramanıdır. Daima yaşıyacaktır" **dedi.**

Manzara son derece hissi idi. Devlet Başkanı ve Başbakan Orgeneral Cemal Gürsel, Kalmaz ailesine ihtiyaçlarını sordu. Şehit teğmenin ailesi hiç bir şeye ihtiyaçları olmadığım sadece vatanın selâmete kavuşması İçin duacı bulunduklarım söylediler. Cemal paşa Kalmazlara şehit teğmen oğullarının Atatürkün nöbetçisi olduğunu, Anıt Kabire defnedileceğini ve Anıt Kabirin kapısına **bir** heykelinin dikileceğini bildirdi. Üç, kişilik aile şimdi rahatça ağlıyordu. Cemal Paşanın da gözlerindeki nem artmıştı. Kendisini zor tutuyordu.

Kalmazlar çıktıktan sonra Milli Komite Başkanı ve Türk silahlı Kuv vetler Başkumandanı koltuğa oturdu. Bir müddet daldı. **Daha** sonra günlük İşlerine devama başladı.

Bir asker oğlu

Türk Silahlı Kuvvetlerinin "Cemal Ağa" diye adlandırdığı ve İki gündür Devlet Başkanlığını ve Başbakanlığı üzerine alan Orgeneral Cemal Gürsel 1895 tarihinde Erzurum» da doğdu. Babası Abidin bey bir subaydı. Erzurumda bulunuşu gerci askerliği sebebiyle idi ama Abidin bey esasen şarklı, Erzincanlıydı. Cemal üç evladının en büyüğüydü.

Küçük Cemal ilk tahsilini Ordu vilayetinde yaptı. Babasının asker ol-

Tğm, A. İhsan Kalmaz
Hürriyet şehidi

ması dolayısıyla alla bir yırdı uzun müddet oturamıyordu. Cemalin orta ve lise tahsili babasının memleketi olan Erzincanda tamamlandı. Cemal talebeyken ton derece neşeli ve şakacı bir delikanlıydı. Daha sonra bu şakacılığı çok sevildiği Orduda ün, salacak ve Cemal Ağanın esprileri dillerde dolaşacaktır. Daha talebeyken bir hasleti ortaya çıktı. En karılık meseleleri en seri ve en pratik şekilde hallediyordu.

Genç Cemal, İstanbula, Harbiyeye girmek için geldi. Babası gibi asker liğe o l a n sevgisi Cemali bu mesleğe itmiştir. Harbiyedeki talebelik devri normal geçti. Kurmay olmak en faz la arzuladığı şeydi. O zamanın tedris sistemi icaba Harp Akademisini de bitirip Orduya katıldı. Şimdi genç subayı harpler, İstanbulun çok uzaklarındaki muharebeler bekliyordu.

Subay çıkar çıkmaz ilk olarak Suriye cephesine gönderildi. Çölün yakıcı sıcağı, bir yığın zorluk genç subayı yıldırmadı. Sızlanmadan vazifeye başladı. Suriye cephesindeki sıkıntılı günler genç subaya çok şeyler öğretti. Askerliğin kısmen sıkıntılardan doğan cazibesine genç Cemal buralarda alıştı ve mesleğini bir kere daha sevdi. Bu sırada Osmanlı imparatorluğu Birinci Cihan Harbinde Almanların yanında dövüşmekte ve şartlar imparatorluğun aleyhinde görünmekteydi.

Genç subayın Suriye cephesinde vazife gördüğü yer Çanakkale oldu. Burada verilen çetin muharebeler Gürseli yavaş yavaş tehlikeye, harbe ve fedakârlığa alıştırdı. Çanakka-

Başkumandan silah arkadaşlarıyla
Yerleri Türk milletinin kalbi

le muharebeleri genç subayın hayatı boyuma unutamıyacağı hatıralarlaf doludur. Türk askerinin' cesareti ni dayanıklılığını, en güç şartlar içerisinde dahi neler yapabileceğini genç subay Çannakkale muharebelerinde **gördü** ve küçüklükten bari düşkün olduğu askerliğe karşı sevgisi burada adeta aşk derecesine vardı

Muharebeler genç askeri yavaş yavaş olgunlaştırıyor, yavaş yavaş mesleğinin ince taraflarına vâkıf kiliyor ve hergün yeni bir şey"öğretiyordu Çanakkale muharebelerinden **sonra** Gürsel Anadoluda Millî Mücadeleye iştirak etti. Yaşı ilerlemiş, artık olgun bir subay olmuş harplerde pişmişti. İkinci İnönü muharebesine bilfiil katıldı ve cephenin ön saflarında birliğine kumanda eden bir yüzbaşı olarak zaferi gördü. Daha sonra Yüzbaşı Cemal Eskişehir ve" Sakarya meydan muharebelerine gene ön saflarda,, elinde tabanca iştirak etti. Yüzbaşı Cemal son olarak Büyük Taarruzda bulundu. Böylece Türk milletinin büyük mücadelesinde bilfiil çarpışan askerlerden biri olarak yeni Türk devletinin kuruluşunda hizmetleri' oldu. İstiklâl'harbi sonunda. genç- subay 'İstiklâl ve Harp madalyasıyla taltif edildi.

Cumhuriyet Subayı

Gençsubayı şimdi yeni hizmetler bekliyordu. Türkiye Cumhuryeti Hükümeti ordusunda senelerce türlü vazifelerde" bulundu. Tabur, Alay, Tümen kumandanlıkları yaptı. Kumandanı bulunduğu birliklerde arkadaşları .ve emrindeki subaylar, tarafından son .derece çok sevilmekteydi, Bunun en mühim sebebi Cemal Gürselin vazife ve arkadaşlığı. birbirinden gayet iyi ayırabilmeğiydi. Yanında çalışan arkadaşları kendisini bir kumandandan ziyade bir ağabey, bir baba gibi sayıyor ve vazifelerini. bu duygular içinde yapıyorlardı.- Hepsinin, Gürselin emirlerini kusursuz yerina getirmesi, daha ziyade kendisine olan bu aşırı sevgiden ileri geliyordu.

Kore-harbi başladığında Cemal Paşa İzmir Yurtiçi Bölge- Kumandan ve- Ordunun "Cemal Ağa" sıydı.Kendisine "Cemal Ağa, denilmesi Orduda en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün subaylara "Ağa" diye hitap etmesindendir." Bu tabiri, Cemal. Gürseli.Türk Silâhlı Kuvvetleri içinde' Cemal Ağa olarak tanıtmış ve vazife dışında en küçük subaydan en büyüğüne kadar herkes Gürsele "Cemal Ağa" demeğe başlamıştır,

Koreye giden ve gelen birliklerin karşılanması ve uğurlanması törenleri her Türk askerinin gönlüne "Cemal Ağa" yı iyi bir kumandan, İyi bir asker ve eşi bulunmaz bir ağabey olarak yerleştirdi. Koreye gidenler Kereden dönenlere "Cemal Aga" dan bahsetmeden olamıyordu. Cemal Paşa 1954, 1905, 1956 senelerinde İzmir Yurtiçi - Bölge Kumandanlığını yaptı. Buradan 18. Kolordu Kumandanlığına tayin edildi ve seneler sonra, tahsilini yaptığı baba memleketi Erzincana gitti. Erzincanda bulunan birlikler adı dillerde dolasan "Cemal Aga"'yı son derece sevinçle karşıladılar: Bir yıllık Kolordu kumandanlığı sırasında Gürsel Erzâncandaki bütün askerin gönlünü bir kere daha kazandı. Çalışkandı.! İyiydi. Arkadaş ve kardeş gibiydi.

Gürsel bir yıl sonra-Orgenerallige terfi etti ve merkezi Erzurumda bulunan 3. Ordu Kumandanlığına getirildi. Talih "Cemal Aga" yı doğduğu memlekete getirmişti. 3, Ordu, kumandanım diğer birlikler. gibi çok benimsedi. Birkaç ay içinde "Cemal Ağa" 3. Ordunun da sevgilisi oldu. Bir senelik Ordu kumandanlığı sırasında Cemal - Gürsele 3. Ordu içinde tapmayan" bir tek asker kalmadı.

Kara Kuvvetleri Kumandanı

3. Ordu Kumandanı Cemal Paşa nihayet Demokrat iktidar tarafından Kara Kuvvetleri Kumandanlığına getirildi. Gürselin bugünkü Devlet* Ve Hükümet Başkanlığından evvelki' son vazifesi" Kara Kuvvetleri Kumandanlığıdır. Gürseli Kara Kuvvetleri Kumandanlığı oldukça maceralı ve eğlenceli geçti Ömrünü harb meydanlarında geçirdi tehtidbeli asker sabık hükümet erkânıyla bir türlü bağdaşamadı ve zaman zaman kendilerine başlarına gelecekleri söyledi, onları ikaz etti. Türk Ordusunun ruhunu çok iyi bilen Cemal Paşa devrin Milli Savunma Bakanı Ethem Menderese Türk Ordusunun yapılan hareketlerden hoşlan madığını, hükümetin gidişini ve orduya karşı hareket tarzını tasvip etmediğini . samimiyet ve açık kalpli likle anlattı. Son zamanlarda bu tavsiye ve ikazlarını sıklaştıran Orgeneral Cemal Gürsel bunların kaale alınmadığını görünce sabık hükümet erkânını kaderiyle başbaşa baraktı.

Cemal Paşanın Kara Kuvvetleri Kumandanı olduğu sıralarda sabık Genel' Kurmay Başkanıyla çekişmesi meşhurdur. Oportünist General Türkunla hiç sevişmediği dâ bütün Türk Ordusunca malûmdur. Hela kendisini emekliye sevketmege kalktıklarında Cemal Gürselin tebessümü Ordu içinde şöhret' yapmıştır. Son günlerde Cemal Paşa sabık Başbakan Menderesin ve onun Milli Savunma Bakanının davetlerine İcabet etmekten, hele Erdelhunla yanyana gelmekten bucak bucak kaçınır olmuştu. Kara Kuvvetleri Kumandanı Cemal Gürsel nihayet sabık hükümet erkânından iki ay izin istedi ve iznini geçirmek üzere İzmire gitti.- Bu arada Orduya' bir tamim yaparak durumu anlattı.

Gürselin tamirden gelişi ve Türk Ordusunun Hürriyet ve demokrasimizin kurtuluşu yolunda yaptığı harekâtın lideri olduğunun meydana çıkışı sanık hükümet erkanım elbette ki şaşırtmamıştır

Cemal Gürsel Bâsın toplantısında. Kalemler hür

Muntazam bir asker

Türk Ordusunun asil hareketinden bu yana Devlet ve Hükümet başkanlıklarını uhdesine alan Orgeneral Cemal Gürsel halen Başbakanlıkta kalmaktadır. Son derece muntazam bir hayatı olan Gürselin belki de ilk defa olarak günlük yaşayışı biraz karışmıştır. Ama büyük mesuliyetleri omuzlarına alan General Gürsel Başbakanlıkta kaldığı şu günlerde itiyatlarının birinden vazgeçmemiştir. Her gün gene son derece erken saatlerde kalkmakta ve güneşin doğuşunu seyretmektedir. Gürselin hayatta en fazla sevdiği şeylerden biri güneşin doğuşunu seyretmek ve ondan sonra taze ve dinç olarak işe başlamaktır. Evli ve bir çocuk babası olan Gürsel günlerden beri ailesini görememektedir. Oğlu Özdemir ticaretle uğraşmaktadır ve yapısı itibariyle babasına son derece benzemektedir.

Orgeneral Gürsel konuşuyor

Silâhlı Kuvvetlerin sesi

Her gün çok erken saatlerde kalkan General Gürsel hususi doktoruna bunun sebebini şöyle izah etmektedir:

"— İnsanların bu güzelliğin meydana geldiği saatlerde uyumalarına şaşıyorum doktor! Kalkmak ve tabiatin bu güzelliğini doya doya seyretmeli."

Gürsel, Başbakanlıkta yeni bir rejimin doğuşu için gayret sarfettiği şu sıralarda güneşin doğuşunu müteakip hafif bir kahvaltı yapmaktadır. Kahvaltısı sadece ve sadece birkaç, mevsim meyvasından ibarettir. Uzun zamandan beri bu şekilde kahvaltıya kendisini alıştırmış olan General, meyvesini yedikten sonra az şekerli bir kahve içmektedir. Bu alışkanlığının en sıkıntılı devri D.P. iktidarının kahveyi ortadan kaldırdığı sıralara rastlamış, ancak General her zaman olduğu gibi o sıralarda da durumundan şikâyetçi olmamıştır.

Günün erken saatlerinde yataktan fırlayan 65 yaşındaki bu dinç asker yaz ve kış, her sabah banyo yapmak ve her gün traş olmak itiyadındadır. Böylelikle günün bütün yorgunluğunu kolayca kaldırabileceği kanaatindedir ve hakikaten çalışırken yorulmak bilmemektedir.

Küçük bir unutkanlık

Sabık Hükümet Başkanının makamında çalışan General Gürselin bu odada yaptığı ufak bir değişiklik geçen haftanın içinde Başbakanlık binası koridorlarında en fazla sözü edilen mevzu oldu. İki hususi kalem dairesinden geçilerek girilen büyük ve geniş odanın dekoruna sadece küçük bir hediyeyi ilave etti. Bu ilâveyle birlikte Cemal Gürselin günlük hayatına yeni bir şey eklendi. İlâve edilen, Türk Gençliği tarafından General Gürsele verilen ve gençlerin kanlarıyla boyanmış Türk bayrağıdır. Bayrak Gürselin çalışma masasının üzerindeki Atatürk portresinin altına asıldı. Şimdi her yeni günün başlangıcında Gürsel bu bayrağı öpmekte ve ondan sonra masasının başına geçerek çalışmaya başlamaktadır.

Gürselin çalışma odasında, içeri girince tam kapının karşısına gelen, duvarın dibine konulmuş bir masa bulunmaktadır. Salonun diğer tarafında uzun bir toplantı masası vardır. Yer zarif gri - mavi - bordo renkli haklarla süslüdür. Sabık Başbakanın odasında eskisine nazaran iki şey eksiktir. Birincisi gardropta bulunan pahalı kumaşlardan yapılı elbiseler, ikincisi her zaman odaya hâkim olan korku ve terör havası.. Sabık Başbakanın odasındaki küçük orta masası ve etrafındaki koltuklar değiştirilmemiştir. General Gürsel Başbakanlıkta geçirdiği gününün büyük bir kısmını bu odada sarfetmekle beraber, Milli Birlik Komitesinin toplandığı büyük salonda bu toplantılara başkanlık etmektedir.

Başbakanlıkta geçen günlerde en fazla sıkılan ve eziyet çeken bir adam vardır. Ufak tefek, sevimli bir albay olan bu şahıs Generalin hususi doktorudur. Doktor Albayın hele en ziyade sıkıntıya düştüğü zamanlar yemek zamanlarıdır. Zira Generalde bu günlerde kötü bir unutkanlık başlamıştır. Sabah kahvaltısını yapıp çalışmağa başladıktan sonra bazı şeyleri unutmaktadır Bunların başında ise yemek gelmektedir. Bu arada General Gürsel dinlenmeği, her gün öğle yemeğinden sonra sıhhati için elzem olan bir saatlik uykuyu da unutmaktadır. İşte ufak tefek Albay bütün bunların tanzimi için çırpınmakta, çırpınmaktadır. Albayı neşeli görenler artık kendisine "Yemeği hatırlattın galiba, doktor" diye takılmağa başlamışlardır. Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel akşam yemeklerini son derece hafif yemektedir. Akşam bol miktarda meyva ile karnını doyurmaktadır.

İyi bir briççi

General Gürsel omuzlarındaki ağır yük dolayısıyle sevdiği bir şeyden daha uzak kalmıştır : Arkadaşlarıyla beraber akşamları çevirdikleri küçük briç partileri!.. Gürselle briç oynayanlar Generalin ne kadar iyi bir oyuncu olduğunu bilmektedirler. Ayrıca General briç kadar beziği de iyi oynamakta ve sevmektedir. Bundan başka sevdiği ve oynadığı oyun satrançtır. Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel ezici, fakat mesut yorgunluğunu akşam yemeklerinde iki kadeh rakıyla gidermeğe çalışmaktadır. General içki olarak ağzına başka hiç bir şey, koymamaktadır. Yemeklerden en fazla sevdiği zeytinyağlı enginardır.

Devlet ve Hükümet Başkanının hayatında vukua gelen bu intizamsızlık bir şeyi daha değiştirememiştir. Orgeneral Cemal Gürsel gene her akşam yatmadan evvel bir saat kadar kitap okumakta, ondan sonra uyumaktadır.

Millî Komite Başkanı ve Türk Silâhlı Kuvvetler Başkumandanının

hasreti içinde bulunduğu bir başka şey millî oyunlardır. Yakınları Gürselin milli oyunlara olan merakını ve sevgisini anlata anlata bitirememekte bundan başka Generalin son derece iyi Erzurum barı oynadığını ilave etmektedirler. General Gürsel Erzurum barı kadar bilardoyu da iyi oynamaktadır.

Dinler tarihine olan merakı ve bu konudaki geniş bilgisi Gürselin en büyük hususiyetlerinden biridir. Alaturka ve Alafranga klasik müziği sevmekte, bunları fırsat buldukça dinlemekten derin bir zevk duymaktadır. General Gürselin en çok sevdiği ve zevkle okuduğu kitaplar tarih kitaplarıdır.

Hususi hayatında son derece neşeli, nüktedan bir şahıs olmakla beraber Gürselin vazife esnasında güldüğü görülmemiştir. En ziyade nefret ettiği riya ve tabasbustur. Bütün nezaketine ve iyi kalbliligine rağmen bu şekilde hareket edenlere rahatça hakaret edebilmektedir.

Devlet ve Hükümet Başkanının ziyadesiyle dikkat ettiği bir başka husus tevazudur. O kadar ki yukarıda okuduğunuz bilgiyi edininceye kadar AKİS muhabirinin canı çıkmış ve malûmatı veren Cemal Paşanın yakınları bunların kimden duyulduğunu Paşanın bilmemesini, aksi halde kendilerini fena halde haşlayacağını tekrar tekrar söylemişlerdir.

Asayiş berkemal

Bu haftanın sonlarında, bu satırların yazıldığı sırada Türkiyede asayiş geri gelmiş, eski devrin mesulleri ve yiyicileri hariç, millet huzura kavuşmuştu. İstanbul Üniversitesi, tedrisatına başlayacağı 9 Haziran günü için bir tören hazırlıyordu. Ankarada da bütün Fakülteler ve tabii bilhassa Mülkiyede tatlı bir heyecan hüküm sürüyordu. Ortaya muhtelif teklifler atıldı. Kızılay meydanının adının Hürriyet meydanı olarak değiştirilmesi isteniliyordu. Gazi Osman Paşa marşı ise gençliğin ağzından düşmeyen havalar arasındaki yerini çoktan almıştı. Menderes rejimi altında susmuş olan basın kendi kendisini murakabe gayreti içinde ilk günlerin zaruri deşarjını yapıyordu. Haftanın sonunda Türk milletinin uzun zamandan beri ilk defa olarak hakiki bir bayram yaşayacağı açıkça ortadaydı. Elbette ki iktisadi vaziyet bir hafta içinde düzelmemiş ve vatandaşın cebine fazla para hemen girmemişti. Buna rağmen bayram arefesinde kurban satılık mikrobu demokrasimizin ilk onbeş yılında suni şekilde körüklenmiş, ancak son yıllarda tabii ve gündelik hayatımıza girmişti. İstanbulun kibar valisi General Refik Tulga parti husumetinin en ateşli olduğu yerlere gitti, oralarda halka sükûnet verici konuşmalar yaptı. Kendi vatandaşlarını vursunlar diye silah dağıtılmış bu bölgelerde halk İstanbul şehrinin başında partizanların artık bulunmadığını anlayınca bayram yapıyor, tamamile normal günlerin bir an evvel gelmesi temennisi içinde Türkiyeyi sükûna kavuşturmuş olan muvakkat idareyi can-ı gönülden alkışlıyordu.

Haftanın sonlarında şehirlerde yapılan nümayiş ve tezahüratın da

Yeni hükümete sevgi gösterisi

Bunların tahsisatı mestureden yevmiyesi yok!

şında hissedilir bir çoğalma görüldü. Eski yıllara nisbetle halk daha fazla kurban alıyordu ve bu kurbanların bedeli, Menderes için kesilen koyunlara, develere yapıldığı gibi hükümet veya belediyeler kasasından ödenmiyordu, işin alaka uyandırıcı tarafı şuydu: En ziyade alışveriş yapanlar basit ve fakir kütlelerin mensuplarıydı.

Ama, bayramın arefesinde bütün Türkler için daha tatlı bir haber vardı. Camilerini dahi koyu bir partizan idarenin baskısı altında ayırmış olan vatandaşlar her yerde sarmaş dolaş oluyorlar, eski kinlerini unutuyorlardı. Bu, demokratik hayatın bundan sonraki safhasında ağzı sütten yanan milletin yoğurdu üfleyerek yiyeceğinin bir deliliydi. Zaten partizanlık sonu yavaş yavaş alınıyordu. Menderes devrinde idare amirleri bu neviden gösteriler tertiplemekle vazifeli kılınmış bulunduklarından bazıları Menderes ismi yerine Gürsel adını koyarak işlerine devamda fayda olacağını sanıyorlardı ama yeni idare daha ilk günden buna karşı vaziyet aldı ve suni tertipleri reddetti. Zaten halkın içten gelen sevgisi, güveni kafiydi. Nitekim bu satırların yazıldığı sırada yabancı basında havadislerin yerini tefsirler alıyor, yeni Türk İhtilalinin felsefesi yapılıyordu. Hele Menderesin son günlerinde tamamile payimal olan şerefimiz Türk Ordusunun süngüsünün ucunda bir defa daha güneş gibi parlıyordu ve bütün hikayenin belki de en iftihar verici tarafını işte o fasıl teşkil ediyordu.

Hükümet

0l saltanatın yerinde...

Bu haftanın başında **bir gün Dışişleri** Bakanlığı daire reislerinden **birini** bakanlığını orta katındaki **odasının** telefonu çalıyordu.Bu sıra da sevgili velinimetleri, büyük patronları **Hariciyeciler** arasında âdet. olduğu gibi Fransızca telaffuzuyla- "Fateri"nin Harp Okulunda misafir edilmesinden beri hayli telaşlı olan dâire **reisi** sayın elçi odasında duramayacak kadar sinirliydi. Koridorları arşınlayıp duruyordu. Telefon buyüzden açılmadı. Bunun üzerine, Maliye Bakanlığının bir odasında ahizeyi kulağında tutan ve yıllar yılı D.P. *çetelerinin hırsızlığı ve* **cehaletiyle, kahramanca mücadele** etmiş olan bil

Şefik İnan

Palavraya paydos

gili,, namuslu ve fedakâr biy, Umum Müdür başka bir numara çevirdi. Telefon bu .sefer yine Dışişleri Bakan- . lığının aynı katındaki. başka bir. odada çaldı. Hariçten yeni gelmiş bir Umum. Müdür ahizeyi eline aldı. Maliyeci, Hariciyeciye şunları söylüyordu:

Eğer Sayın reis beklendi Haziranın ikinci haftasının başında Brükselde tekrar başlayacak olan Müşterek Pazarla ilgili müzakerelerde Türk Heyetine riyaset edeceklerini sanıyorlarsa, ayın 27 sinden beri bu memlekette pek -çok şeyin değişmiş olduğunun herhalde farkında olmasalar gerek!

27 Mayıstan beri memleketin sadece siyasi havasının değil fakat iktisadi İdaresinin de değişmiş olduğunu bundan daha iyi ifade etmek mümkün olamazdı.

Değişen neydi?

D.P. iktidarıma , başına daha ilk kuruluş yıllarından. beri musallat olmağa çalışmış bir klan vardı.: Bu kla-, nın üyelerini .birbirine. bağlayan ,şey, sıhrî bağlardı. Atatürk devrinde ..türlü ..ahlâksızlıkları dahi olmuş bazı şahışları, bir, zamanlar Tan gazetesinde yazdıklarını unutmuşçasına, , devrin Muhalefet liderinin, ve dördüncü .kurucusunun -Menderesin- yakınlığından ve .dostluğundan istifade . ederek D.P, ye nüfuz.etmeğe, kurucu .değilse bile, yarı-kurucu olmağa kalkışmışlardı. Zamanın enerjik, Köprülüsü bu .adamları bir anda temizlemişti. Kurucu, arkadaşına ve meşhur bütçe sözcüsüne, bu adamlar. D.P. ye ayak atarlarsa kendisinden hayır beklenmemesi .gerektiğini açıkça söylemişti. Adamlar D.P. ye ayak atamamışlardı Fakat sihri rabıtalar onlara, selâmlıktan giremedikleri köşke haremlikten girme imkânını veriyordu. Vakta, ki D.P. iktidara geldi, şıhrî rabıtaların perçinlediği o meşhur klan • yavaş yavaş D.P. Başbakanının; etrafında ağının kurmağa bağladı, işin hakikati şuydu ki, klanın mensupları yeni devrin, değişmez Başbakanını oyuna getirmek için bu.ağı kurmuyorlardı. Kurulan,ağın ipini tutan yine Menderesti. Ağ bütün bir,,memleket iktisadiyatının huruç noktalarının ve kilit yerlerinin üzerine kuruluyordu. , Sihri rabıtalar, klanınınıo zamanlar henüz tanınmamiş. bir genç üyesi Fatin Rüştü Zorlu bu işde sevgili Başbakanının en büyük akıl hocasıydı. Fatin Rüştü .Zorlu ağ kurulurken Dışişleri Bakanlık Kâtibi,umumî İktisadî işler Muavini ve meşhur Milletlerarası iktisadi . İşbirliği Teşkilâtının Genel Sekreteriydi. Daha önce, Ticaret ve Ticarî Anlaşmalar.. Dairesi ,Umum Müdürlümü yapmıştı. Kurnaz Zorlu,İkinci, Dünya Harbinden sonra .İktisadî yardım işlerinin nasıl, önem kazandığını anlamış ve işi, . iktisatçılığa . vurmuştu Dünyanın en az kitap okuyan, adamlarından biri olan, Zorlu en sevdiği kitaplardan biri de Adnan Velini "Mapusane. Çeşmesi" adlı., kitabdır iktisadî sahada, bir daha olmaktan uzak .bulunduğu halde kısa *za*manda "elzem adam" haline gelmiş Ticaret. anlaşmalarının aşağı yukarı aynı formüle bağlı, tip anlaşmalar

Cihat İren

Başarılı mücadele'

olduğundan, ye karşılıklı mal mübadelesi listeleri, müzakereleri için ciddî hiçbir iktisadi kültüre ihtiyaç bulunmadığından, sadece işin rutinini' bilmenin ve Balıkpazarı.kurnazlığına sahip olmanın yettiğinden habersiz sabık D.P. Başbakanına Zorlunun fettanlığı muazzam biç. meziyet gibi geliyordu. İşte, derli toplu düşünme ve toplama kabiliyetinden mahrum, Dostoyevskinin bir kahramanı imiş! gibi sadece sezişle hareket eden Zorlu Cenapları, böylelikle, sabık Başbakanın en muteber, iktisadî müşaviri haline geldi. Fatin Rüştü, sadece dış. iktisadi işleri idare etmekle kalmıyordu. Kâtibi Umumî Muaviniyken kendisine bir de Genel Sekreterlik kurdurmuştu.Hariciyedeki odasında oturup Genel Sekreterliğe bir yazı

KİTAPLAR ÂLEMİ

Yayın Haberleri Bülteni

5inci sayısı çıktı

Her ay yayınlanmakta ve yeni çıkan belli başlı kitapları tanıtmaktadır.

Ankarada, bütün sayıları Akba, Suat Osmanoğlu, Berkalp, Tümen ve Bilgi Kitabevlerinde ve Büyük Postahane yanındaki gazete bayiinde satılmaktadır.

Yıllık abone bedeli karşılığı 3 liralık posta pulu gönderebilirsiniz.

P.K. 193 — Ankara

yazıp altını imzalar, sonra Sümerbanktaki Genel Sekreterlik odasında ayni yazıya verilen cevabın altına imzasını basardı! Gerçi, bu gülünç iş Zorlunun büyüklük hevesinin tatmin edilmesine çok yarıyordu. Bu suretle Hariciye Kâtibi Umumisinin yanısıra o da Genel Sekreter diye böbürlenmek ve diğer Kâtibi Umumi Muavinlerine nisbetle Elçiliklerin ziyafet masalarındaki protokol kavgalarında üste çıkmak imkânını buluyordu. Fakat, işler istendiği gibi gitmedi. D.P. Grubunda o sıralarda zır zıt eden bir "ukala milletvekili" sıkmıştı. Bu "ukala milletvekili" Prof. Fethi Çelikbaştan başkası değildi. Çelikbaş, bu meşhur Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilâtının ne yaptığını soruşturuyor ve teşkilâtın lâğvedilmesi gerektiğini ileri sürüyordu. Zorlu, Çelikbaşla çok mücadele etti. Sonunda çareyi de buldu: İşbirliği Teşkilatı Hariciyeye bağlanacaktı. Nitekim bağlandı da. Fakat, bu teşkilâtın normal olarak diğer bakanlıklara ait olması gereken birçok vazifelerinin niçin o bakanlıklara iade edilmediği ve Hariciyeye bağlanınca orada kalması gereken vazifeleri nisbetinde niçin, -üstelik ayni işi gören- Milletlerarası İktisadi İşler Dairesi Umum Müdürlüğü ile blrleştirilmediği bir türlü anlaşılamıyordu. Bir müddet sonra bu işin sırrı, bilmeyenlere malûm oldu. Bu meşhur İşbirliği Teşkilâtının bir memuru bir gün şeytana uyacaktı. İşin doğrusu istenirse şeytan ilk defa onu ziyarete gelmiş değildi. Şeytan evvelâ başkalarının kulağına fısılamış, o başkaları da ötekinin kulağına eğilmişlerdi. Teşkilâtın, âdeta gizli tutulan bir fonu vardı. Bu fon bütçe dışında idi. İşte, bu fonun kullanılmasında bazı yolsuzluklar olmuştu. Alâkalı memur bu yüzden mahkûm edildi. Mahkûmiyetini sonuna kadar çekti Hakikaten pişmanlık getirdi ve tamamen ıslahı nefsetmiş bir vatandaş olarak tekrar açıkalınla hayata atıldı. Fakat, asıl cezalandırılmaları gereken zevat ve hattâ belki de hukuken ve

F. Rüştü Zorlu
Haraççıbaşı

herhalde ahlaken ondan çok daha fazla mesul olan zevat serbestti, dolaşıyor, eğleniyor, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiyordu, içiyordu. Devlet teşkilâtçılığı bakımından yeri olmayan, kadroları ve personeli dermeçatma bu meşhur İşbirliği Teşkilâtının varlık sebeblerinden bir tanesi işte buydu.

"Bay yüzde on"

Meşhur Teşkilâtın varlık sebeplerimden biri de, Fatenin bütün iktisadî ve mali mahiyetteki tasarruflar, yardım ve kredi tevziatı, ihaleler üzerinde kontrol imkânını vermesiydi. Bu nâzım durumda, diğer dairelerde edinilen arkadaşlıklar, arkadaşlık edinilmesine imkân olmayan hallerde savundan tehditler "Mr. yüzde on" un büyük servetinin bellibaşlı kaynağı oldu. O kadar ki "Mr. yüzde on" NATO'ya Daimi Delege olarak gitmek üzere bu vazifeyi terkettiği zaman bile dairenin başına en mutemet dostlarını getirdi, hattâ bununla da iktifa etmeyip Pariste oturması icabettiği halde ömrünün büyük bir kısmını Dışişleri Bakanlığının orta katının ilk odasında geçirmeği tercih etti. Gerçi, onu Ankaraya getiren sebepler yalnız bu değildi. Bir kere, sevgili Başbakanı onsuz edemiyordu. Onun aklına ziyadesiyle ihtiyacı vardı. Enflâsyonun bu memleketi kurtaracak en iyi çare olduğu yolunda bir fikir mi yumurtlamıştı? Bu fikri, nereden çıktığı belirsiz alelacayip delillerle allayıp pullayıp fütursuzca savunabilecek en büyük nazariyeci Faten idi. Bu safsatalara itiraz edenlerin karşısına müstehzi bir edayla dikilip "Ortadoks Mülkiyeli" diye bağırmasını kim Fatenden daha iyi becerebilirdi ? Üstelik, arada bir beraberce Cumhurbaşkanından Kuruculara, bakanlardan ikinci kâtiplere kadar adam çekiştirmek için biçilmiş kaftan yine Faten değil miydi? İşte, böylece Fâten yardım, borç; yardım, borç" diye diye Bayındırlığından Savunmasına kadar uzaktan yakından iktisat ve maliyeyle ilgili her daireye el atmağa muvaffak oldu. Artık sadece haraca kesmiyor, Devleti de idare ediyordu!

Bayın elçileri

Faten etrafına bir alay cilâlı diplomat toplamıştı. Bunlar, herkese "aptal, eşek" diye diye her işi en iyi kendilerinin anladıklarına kendilerini de inandırmışlardı. Normal olarak Ticaret bakanlığına, Maliye bakanlığına ait olması gereken bütün işler bu büyük dehalar tarafından idare ediliyordu. Hakikatte, işleri idare edenler onlar değildi. Yine Mülkiyenin yetiştirdiği genç başkâtipler, müsteşarlar ve muavinler işleri görüyor, "Mon Bey"ler ise işin cakasını ve parsasını toplayıp Paris, Roma, Frankfurt, Cenevre, New-York Ve Washington kabarelerinde eğleniyorlardı. Sevgili Fatenleri enflâsyon borusunu mu çalıyordu? Onlar da "enflâsyon yapılmadan yatırım olmayacağı" güftesini tutturuyorlardı. Ama D.P. li dâhiler 4 Ağustos 1958 de iktisadî politikayı 180 derecelik çark ettirince aynı beyler bu büyük işi başaranların da kendileri olduğunu iddia ettiler. Müşterek Pazar gibi değme iktisatçıların kolay kolay üzerinde kalem oynatmağa cesaret edemedikleri bir mevzu mu ortaya çıkıyordu ? Bu beyler kimseye, ne maliyecisine ne de iktisat profesörüne sormadan bu iş hakkında kararlar almak yetkisini kendilerinde görebilecek kadar cüretkâr olabiliyorlardı. İktisadi plân mı

yapılacaktı? Planın daha "p" sinden haberdar olmayan beyler, hemen bilcümle devlet dairelerini ve iktisadi devlet teşekküllerini seferber ediyorlar, plân namı altında kâğıt stokları meydana getirmeğe kalkışıyorlardı. Plânın ne olduğunu öğretmek için memlekete Hollandadan en büyük eksperler mi gelmişti? Amanın, bu adamların Maliyeciler tarafından ifsat edilmesini önlemek için onların Maliye Bakanlığının kapısından ayak atmaları bile, mümkün mertebe, yasak edilmeliydi.

Ama, bu beyler hiç kimsenin hiçbir memlekette beceremediğini yapmışlardı. Dışişleri Bakanlığı, normal olarak dış iktisadî işlerde oynayabileceği istişari rolün dışına çıkmış ve bir nevi Süperbakanlık halini almıştı. Büyüklük kompleksi artık bu büyük iktisatçı diplomatlarımızı o kadar sarmıştı ki Başbakanına şahsi sadakat -ve hattâ sıhriyet- bağlarıyla bağlı olan bir tanesi, 27 Mayıs İnkılâbından sonra ayağının tozuyla Ankaraya döndüğü vakit, Umumi Kâtipliğe eline su dökemeyeceği Zeki Kuneralpin Büyükelçilik payesiyle tâyin edildiğini öğrenince hiddetten renkten renge giriyor ve sözüm ona şerefini kurtarmak için kendisinin İktisadî Umumi Kâtipliğe tâyinini istiyordu! Bu beyler o kadar gaflete düşebiliyorlardı ki İnkılâptan sonraki ilk pazar günü aralarında gizlice toplanıp kendi kendilerini Siyasi, İktisadî ve İdarî Kâtibi Umumilik muavinliklerine tâyin ediveriyorlardı. Acı olan taraf Faten içindi.
ünist olduklarını açıkça ilân et-
n yüzleri kızarmayan bu beyle-
de olsa hayli iyiliği dokunmuştu. Ama beyler, post kavgasından bir an için baş kaldırıp da şöyle bir üzülmek veya üzüntü gösterisinde bulunmak niyetinde bile değildiler! Hattâ, içlerinde, "Aman, şu herif bir an önce tevkif edilse de, bizim evlerimizin aranmasından kurtulsak!" diyecek olanlar da çıkabiliyordu.

Değişen usûller

Fakat, 27 Mayıstan beri değişen çok şey vardı. Bir kere namuslu bir idare iş başına gelmişti ve kötüler er geç aradıklarını bulacaklardı.

İnkılâbın Millî Birlik Komitesi, Maliye Bakanlığına, bir kaya gibi sağlam, namusu mücessem, bir çelik direk gibi müstakim bir fikir ve siyaset adamım getirmişti. Ticaret Bakanlığı, yıllarca iktisat sahtekârlarıyla uğraşan ve bütün bir dünyada fikirlerine olan bağlılığı ve sözünden dönmezliğiyle tanınan bir İlim adamı tarafından işgal ediliyordu. Nihayet, Devlet Bakanlıklarından birinde, memleket iktisadiyatım en ufak teferruatına kadar rakama vurmuş, sabırlı, sessiz, fakat anut, beynelmilel şöhretli bir eksper vardı. Ekrem Alican, Cihat İran ve Şefik İnan palavracıların çanına kulak verecek adamlar değillerdi. Dışişleri Bakanlığı, iktisadî işlerdeki normal istişarî rolünden fazlasına artık sahip olamayacaktı. Her nevi suiistimal kapısı kapanacaktı. D.P. in bir türlü ifsada muvaffak olamadığı, sapasağlam kalmış tek Bakanlık vaziyetindeki Maliyenin kıymetli eksperleri büyük bir şevk ve heyecan içinde yürekten inandıkları İnkılâba ve namusuna taptıkları yeni Bakanlarına hizmet için birbirleriyle yarışıyorlardı. Artık, ne dahildeki vatandaşın, ne de hariçteki beynelmilel eksperin karşısına yalancılar ve cahiller çıkarılmayacaktı.

Geçen haftanın ortasında, Devlet Bakanı Şefik İnanın teşebbüsü üzerine Dışişleri Bakanlığının iktisadî dairelerine bir emir tebliğ edildi. Bütün bellibaşlı dosyalar Devlet bakanlığına tevdi edilecekti. Emir derhal yerine getirildi. Dosyalar kısa zamanda Maliye ve Ticaret bakanlıklarında yıllardan beri kendilerini bekleyen hakikî yerlerine yerleştirildiler. Memleket iktisadiyatının İdaresi, hakiki sahiplerine iade edilmişti. Bu suretle İnkılâp Hükümeti, memleket iktisadiyatını düzeltmek için gerekli ilk şartı bilfiil yerine getirmiş oluyordu.

45 Yıllık şöhret ve tecrübenin yarattığı kalite ve temiz servis
PENDİK
İSKELE GAZİNOSU
İSKELE GAZİNOSU
Her gün
nadide balık ve ıstakoz
ziyafet, toplantılar için
Telefon: 53 48 00/51
1960
sezonunda da
tam kadrosu ve
yeni tesisleriyle
emrinizdedir.